

หลักสูตรส่งเสริมคุณธรรมนำไทยพัฒนา

ภายใต้คณะกรรมการด้านวิชาการส่งเสริมคุณธรรมในสังคมไทย

โครงการส่งเสริมคุณธรรมพื้นฐานในสถานศึกษา
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒

สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

www.dra.go.th

คำนำ

ในการประชุมคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ ๕/๒๕๖๐ เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๐ ได้เห็นชอบให้คณะกรรมการด้านวิชาการการส่งเสริมคุณธรรมในสังคมไทย ภายใต้คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ จัดทำ "หลักสูตรส่งเสริมคุณธรรมนำไทยพัฒนา" ซึ่งได้ผ่านการนำไปใช้ทดลองกับนักศึกษาในวิทยาลัยนาฏศิลป์ทั้ง ๔ ภาคทั่วประเทศแล้ว

“หลักสูตรส่งเสริมคุณธรรมนำไทยพัฒนา” ได้จัดทำขึ้นมีจุดประสงค์เพื่อเป็นแนวทางในการฝึกอบรมพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชน และประชาชน ซึ่งเป็นอนาคตและกำลังสำคัญของชาติในการพัฒนาประเทศ ให้มีคุณภาพที่ดี มุ่งเน้นให้มีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ บ่มเพาะด้านศีลธรรมคุณธรรมปลูกอุดมการณ์ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และสร้างจิตสำนึกที่ดีงาม ด้านการรู้รักสามัคคี ความซื่อสัตย์ สุจริต การเสียสละ ความพอเพียง มีวินัย ความรับผิดชอบ มีจิตอาสาและรักษาสืบสานวัฒนธรรมไทย โดยให้ความสำคัญกับการบูรณาการในการดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนทั้งในระบบสถานศึกษา และนอกระบบสถานศึกษาให้ได้รับโอกาสการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอย่างทั่วถึงโดยยึดถือการพัฒนาเด็กและเยาวชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หลักสูตรส่งเสริมคุณธรรมนำไทยพัฒนารุ่นนี้ จะเป็นประโยชน์ในการนำไปต่อยอดเพื่อเป็นแนวทางในการฝึกอบรมพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชน และประชาชน อันจะส่งผลให้เด็กและเยาวชนไม่ว่าจะทั้งในหรือนอกระบบการศึกษารวมไปถึงประชาชนทั่วไปนั้นเป็น **"พลเมืองที่ดี"** ของประเทศชาติ มีคุณธรรม จริยธรรมเป็นพลังที่พร้อมจะพัฒนาชาติตามนโยบายของรัฐบาลต่อไป

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
หลักการและเหตุผล	๑
วัตถุประสงค์	๓
คำจำกัดความหลักคุณธรรมที่พึงประสงค์	๓
วิธีการอบรม	๔
เนื้อหาวิชาในขั้นตอนที่ ๑ “การสร้างความเข้าใจ”	๕
เนื้อหาวิชาในขั้นตอนที่ ๒ “การส่งเสริมให้เข้าถึง”	๒๕
เนื้อหาวิชาในขั้นตอนที่ ๓ “การเสริมสร้างให้เกิดการพัฒนา”	๒๘
ตารางการฝึกอบรมหลักสูตรส่งเสริมคุณธรรมนำไทยพัฒนา	๓๐
กระบวนการอบรมตามหลักสูตรส่งเสริมคุณธรรมนำไทยพัฒนา	๓๑
ภาคผนวก	๓๒
บรรณานุกรม	๓๓

หลักสูตร ส่งเสริมคุณธรรมนำไทยพัฒนา

ภายใต้คณะกรรมการ
ด้านวิชาการส่งเสริมคุณธรรมในสังคมไทย

หลักการและเหตุผล

พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี

รัฐบาล **พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี** มีนโยบายพัฒนาประเทศไทยให้หลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลาง และกับดักความเหลื่อมล้ำ จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี และโมเดลการพัฒนาประเทศไทย ๔.๐ ด้วยการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วย “ปัญญา” สร้างความเข้มแข็งจากภายใน เชื่อมเศรษฐกิจไทยสู่โลกด้วยความสมดุล สร้างคนไทยให้เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์” โดยน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตและฝึกกำลังสานพลังประชารัฐ ในการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าว ผ่านโครงการ/กิจกรรมที่เน้นการพึ่งพาตนเอง พึ่งพากันเอง และรวมกันเป็นกลุ่มพึ่งพาอย่างมีพลัง โดยมีเป้าหมายที่จะ “พัฒนาคนไทย” ตามยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี คือการทำให้ประชาชน ทุกคน ทุกกลุ่ม เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีสมรรถนะทางกาย จิตใจ และจิตสำนึกที่ดีงาม และมีสติปัญญาตลอดจนมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ในปี ๒๕๖๑ รัฐบาลจึงได้จับมือฝึกกำลังกับทุกภาคส่วน เตรียมคนไทย ๔.๐ เพื่อรองรับศตวรรษที่ ๒๑ โดยชูหลักคิดพื้นฐาน ๕ ประการ ได้แก่ ความพอเพียง มีวินัย สุจริต จิตสาธารณะ และมีความรับผิดชอบ เชื่อมโยง ความดีงามตามแบบไทยนิยม นำพาสังคมไปสู่ความเจริญก้าวหน้าให้เครือข่าย ภาคเอกชน ภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน ร่วมในการรณรงค์ ส่งเสริมขับเคลื่อนการสร้างกระบวนทัศน์และหลักคิดที่เหมาะสมสำหรับ

คนไทย ๕ เรื่อง คือ ความพอเพียง มีวินัย สุจริต จิตสาธารณะ และมีความรับผิดชอบ ให้ครอบคลุมคนทุกกลุ่มทุกพื้นที่ ทุกช่วงวัย ให้เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในจิตสำนึก เป็นพฤติกรรมของคนไทยโดยเฉพาะเป็น “**ไทยนิยม**” ที่เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

สำหรับในส่วนของกระทรวงวัฒนธรรม **นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม** ได้กำหนดกรอบการใช้วัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาประเทศใน ๓ มิติ คือการสร้างคนดีและสังคมดีด้วยมิติทางวัฒนธรรม (ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม) การสร้างรายได้และความมั่งคั่งจากทุนและทรัพยากรทางวัฒนธรรม รวมทั้งการใช้วัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์ เกียรติภูมิและความสัมพันธ์อันดีกับต่างประเทศ ซึ่งแนวทางการพัฒนา ทั้ง ๓ มิติดังกล่าว มีความสอดคล้องกับรูปแบบการพัฒนาประเทศไทย ๔.๐ และทิศทางการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ และยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี รวมถึงแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติฉบับที่ ๑ ภายใต้คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ โดยมีนายสุวัจน์ ตันยวรรณะ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ประธานกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติตามที่ได้รับมอบหมายจากนายกรัฐมนตรี

จากนโยบายและแผนพัฒนาต่าง ๆ ของประเทศ โดยเฉพาะในแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติฉบับที่ ๑ ทำให้กระทรวงวัฒนธรรมให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของคนไทยในสังคมให้เป็นคนดี โดยเน้นกลุ่มเด็กและเยาวชนทั้งในระบบสถานศึกษาและนอกระบบสถานศึกษา ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็น

เพื่อให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทต่อการส่งเสริมคุณธรรมตามภารกิจของตนกับทั้งเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบาย การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี เพื่อพัฒนาประเทศให้มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน โดยให้คนไทยทุกคน ได้รับโอกาสในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมอย่างทั่วถึงเพื่อตอบสนองโมเดลขับเคลื่อนประเทศไทย ๔.๐ ที่เน้น การปรับสมดุลการพัฒนาใน ๔ มิติไปพร้อม ๆ กัน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ อาทิ การส่งเสริมการออมหรือการหา รายได้ด้านสังคม อาทิ การมีคุณธรรม มีจิตอาสาและการบริการสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ การอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม การใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า และด้านวัฒนธรรม อาทิ การสร้างแหล่งเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมหรือ การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ ทั้งความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ การรักษาสิ่งแวดล้อม การมีสังคมที่อยู่ดีมีสุข และการเสริมสร้างภูมิปัญญาอันจะเป็นทุนมนุษย์ ซึ่งจะช่วยให้เด็ก เยาวชนและประชาชนสามารถรับมือกับการ เปลี่ยนแปลงพลวัตโลกได้อย่างทันท่วงที และสามารถนำพาประเทศไปสู่ความ มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

จากเหตุผลดังกล่าวในการประชุมคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติครั้งที่ ๕/๒๕๖๐ วันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๐ ได้มอบหมายให้กระทรวงวัฒนธรรมเป็นกระทรวงต้นแบบในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมพื้นฐานในสถานศึกษาโดยในเบื้องต้นให้จัดทำโครงการอบรมวิทยากรแกนนำแก่นักเรียนและนักศึกษา ที่อยู่ในสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์และวิทยาลัยนาฏศิลป์) เพื่อเสริมสร้างความรู้และ ทักษะด้านจริยศาสตร์ และเป็นเครื่องมือขยายผลเสริมสร้างคุณธรรมและศิลปวัฒนธรรมที่ดีงามแก่นักเรียนใน ระดับต่าง ๆ ซึ่งผลจากการดำเนินงานในเบื้องต้นของกระทรวงวัฒนธรรมได้รายงานผลต่อที่ประชุมคณะกรรมการ ส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๑ คณะกรรมการฯมีความพึงพอใจ และได้มอบหมายให้กระทรวงวัฒนธรรมขยายผลโครงการดังกล่าวสู่สถาบันการศึกษาอื่น ๆ รวมทั้ง ให้จัดทำ หลักสูตรส่งเสริมคุณธรรมพื้นฐานสำหรับเด็กเยาวชนและประชาชนคนไทย

ในการนี้ คณะอนุกรรมการด้านวิชาการส่งเสริมคุณธรรมในสังคมไทยภายใต้คณะกรรมการส่งเสริม คุณธรรมแห่งชาติ จึงเห็นควรจัดทำ “หลักสูตรส่งเสริมคุณธรรมนำไทยพัฒนา” เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชน และประชาชน ซึ่งเป็นอนาคตและกำลังสำคัญของชาติ ในการพัฒนาประเทศให้มีคุณภาพที่ดี มุ่งเน้น ให้มีการสร้างกระบวนการใฝ่เรียนรู้ บ่มเพาะด้านศีลธรรมคุณธรรมปลูกอุดมการณ์ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และสร้างจิตสำนึกที่ดีงาม ด้านการรู้รักสามัคคี ความซื่อสัตย์ สุจริต การเสียสละ ความพอเพียง มีวินัย ความรับผิดชอบ มีจิตอาสาและรักษาสืบสานวัฒนธรรมไทยโดยให้ความสำคัญกับการบูรณาการในการดำเนิน การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนทั้งในระบบสถานศึกษาและนอก ระบบสถานศึกษา ให้ได้รับโอกาสการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอย่างทั่วถึงโดยยึดถือการพัฒนาเด็กและเยาวชน เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการผลักดันและขับเคลื่อนเพื่อให้ เกิดคุณธรรม จริยธรรมพื้นฐานขึ้นในสถานศึกษา โดยมี **“หลักสูตรส่งเสริมคุณธรรมนำไทยพัฒนา”** ที่จะมีการออกแบบให้สอดคล้องกับเด็ก เยาวชน และประชาชนในวัยต่าง ๆ อันจะส่งผลให้เด็กเยาวชนทั้งใน และนอกระบบการศึกษาและประชาชนทั่วไปเป็น“พลเมืองที่ดี”ของประเทศชาติ มีคุณธรรม จริยธรรมเป็นพลัง ที่พร้อมจะพัฒนาชาติตามนโยบายของรัฐบาลต่อไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการพื้นฐานของคุณธรรมและหลักคุณธรรมที่พึงประสงค์ ๔ ประการ คือ พอเพียง วินัย สุจริตและจิตอาสา
๒. เพื่อสร้างเจตคติที่ดีเกี่ยวกับหลักการพื้นฐานของคุณธรรมและหลักคุณธรรมที่พึงประสงค์ ๔ ประการ คือ พอเพียง วินัย สุจริตและจิตอาสา
๓. เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักการพื้นฐานของคุณธรรมและหลักคุณธรรมที่พึงประสงค์ ๔ ประการ คือ พอเพียง วินัย สุจริตและจิตอาสา
๔. เพื่อเป็นเครื่องมือในการบูรณาการความร่วมมือของทุกภาคส่วนให้มีบทบาทต่อการส่งเสริมหลักการพื้นฐานของคุณธรรมและหลักคุณธรรมที่พึงประสงค์ ๔ ประการ (พอเพียง วินัย สุจริต และจิตอาสา) ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมนำไปสู่การพัฒนาประเทศชาติอย่างมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน

กลุ่มเป้าหมาย

คำจำกัดความของหลักคุณธรรมที่พึงประสงค์

คำจำกัดความของหลักคุณธรรมที่พึงประสงค์ ๔ ประการ โดยมีความหมายในแต่ละคุณธรรม ดังนี้

๑. **พอเพียง** หมายถึง ความพอเพียงในการดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง มีเหตุมีผล ใช้ความรู้ในการตัดสินใจอย่างรอบคอบ มีความพอประมาณ พอดี ไม่เบียดเบียนตนเอง สังคม และ สิ่งแวดล้อม ไม่ประมาท สร้างภูมิคุ้มกันที่ดี รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง
๒. **วินัย** หมายถึง การยึดมั่นและความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน ทั้งวินัยต่อตนเองในการผลักดันชีวิตให้ก้าวหน้า วินัยต่อองค์กร สังคม ปฏิบัติ ตามจริยธรรม จรรยาบรรณ และเคารพต่อกฎหมาย
๓. **สุจริต** หมายถึง ความซื่อตรง ความซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นยืนหยัดในการรักษาความจริง ความถูกต้อง และความเป็นธรรมทั้งปวง กล้าปฏิเสธการกระทำที่ไม่ซื่อตรง ไม่ซื่อสัตย์ของบุคคลอื่นที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม
๔. **จิตอาสา** หมายถึง การเป็นผู้ที่ใส่ใจต่อสังคมสาธารณะ และอาสาลงมือทำอย่างใดอย่างหนึ่งอันมิใช่หน้าที่ของตนด้วยความรัก ความสามัคคี เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ของสังคม และของประเทศชาติ โดยไม่หวังผลตอบแทน ทำความดีเพื่อความดี เอื้ออาทรต่อคนร่วมสังคม ทำอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย

(จากหนังสือ “การส่งเสริมคุณธรรม พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา สร้างคนดีสู่สังคม”)

วิธีการอบรม

การอบรมตาม“หลักสูตรส่งเสริมคุณธรรมนำไทยพัฒนา” จะประกอบด้วยภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ใน ๓ ขั้นตอน ใช้วิธีการบรรยาย ประกอบสื่อและฝึกปฏิบัติจริง ใช้เวลาอบรมและฝึกปฏิบัติ รวม ๒ วัน ๑ คืน ดังนี้

วันที่ ๑ ของการอบรม

ขั้นตอนที่ ๑ “การสร้างความเข้าใจ” ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง ในการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับ

- หลักการพื้นฐานของคุณธรรม
- หลักคุณธรรมที่พึงประสงค์ ๔ ประการ ได้แก่ พอเพียง วินัย สุจริต และจิตอาสา
- หลักธรรมทางศาสนาที่ส่งเสริมคุณธรรมที่พึงประสงค์ ๔ ประการ ได้แก่ พอเพียง วินัย สุจริต และจิตอาสา

ขั้นตอนที่ ๒ “การส่งเสริมให้เข้าถึง” ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง ฝึกปฏิบัติจริงโดยการเข้าฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ

เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติในฐานของผู้เรียนและผู้สอนจนครบทุกฐาน(ประมาณ ๑๐ฐานการเรียนรู้) ดังนี้

- ฐานเรียนรู้ตามหลักการพื้นฐานของคุณธรรม
- ฐานเรียนรู้ตามหลักคุณธรรมที่พึงประสงค์ ๔ ประการ ได้แก่ พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา

ภาคค่ำ ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง

- ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำโครงการส่งเสริมคุณธรรมให้กับผู้อื่น (Project Approach) ตามหลักการพื้นฐานของคุณธรรมและหลักคุณธรรมที่พึงประสงค์ ๔ ประการ
- ฝึกวิเคราะห์ตัวอย่างเพื่อแยกแยะระดับของความดี (พึงกระทำหรือพึงละเว้น)
- เตรียมจัดโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับผู้อื่น

วันที่ ๒ ของการอบรม

ขั้นตอนที่ ๓ “การเสริมสร้างให้เกิดการพัฒนา” ใช้เวลา ๖.๓๐ ชั่วโมง

เป็นการออกไปปฏิบัติจริงตามบทบาทหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ในโครงการส่งเสริมคุณธรรมให้กับผู้อื่นรวมทั้งให้มีการเรียนรู้จากการสอน(Learning by Teaching) ซึ่งเป็นวิธีการที่ได้รับการยอมรับทั้งในประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศเยอรมันที่ได้ทำการทดลองแล้วว่า เป็นการเรียนรู้ไปด้วยกันขณะที่กำลังสอนผู้อื่นอยู่ โดย

- ทดลองดำเนินการตามโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับผู้อื่นเป็นกิจกรรมของการเรียนรู้โดยการสอน (Learning byTeaching) ในกลุ่มเป้าหมายที่ ๑
- ทดลองตามโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับผู้อื่นในกลุ่มเป้าหมายที่ ๒
- ข้อเสนอแนะและสรุปผลการอบรม

การประเมินการอบรม

ใช้วิธีการประเมินผลมีการประเมินผลก่อน-ระหว่าง-หลังการอบรม โดยใช้เครื่องมือ ดังนี้

- ☒ จากแบบสังเกตการณ์
- ☒ จากแบบประเมินความรู้ความเข้าใจ
- ☒ จากแบบประเมินความพึงพอใจ

เนื้อหาวิชา

ของหลักสูตรส่งเสริมคุณธรรมนำไทยพัฒนา

ประกอบด้วยเนื้อหาวิชา
ตามกระบวนการอบรมใน ๓ ขั้นตอน

เนื้อหาวิชาของหลักสูตร “ส่งเสริมคุณธรรมนำไทยพัฒนา”

เนื้อหาวิชาในขั้นตอนที่ ๑ “การสร้างความเข้าใจ”

ประกอบด้วย ๓ วิชา ได้แก่ หลักการพื้นฐานของคุณธรรม หลักคุณธรรมที่พึงประสงค์ ๔ ประการ และ หลักธรรมทางศาสนาที่ส่งเสริมคุณธรรมที่พึงประสงค์ ๔ ประการ

๑. หลักการพื้นฐานของคุณธรรม มีเนื้อหาสาระวิชา ดังนี้

๑.๑ หลักการสร้างคุณธรรม

เป้าหมายสำคัญในการเสริมสร้างคุณธรรม คือ การทำให้ทุกคนในสังคมเป็นผู้ทรงคุณธรรม ซึ่งหมายความว่า ควรประพฤติตนในสิ่งที่พึงกระทำและละเว้นในสิ่งที่พึงละเว้น เพื่อให้สังคมเกิดความสันติสุข

หนังสือเรื่อง ยูโทรโป (สุลักษ์ ศิวรักษ์) ได้กล่าวถึง พงศาวดารกรีก โดยเล่าว่า เมื่อมีการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกคราวหนึ่ง พวกกรีกทั้งหลายนั่งดูอย่างคับคั่ง ผู้เฒ่าคนหนึ่งเดินขึ้นมabenอัฒจันทร์เพื่อจะหาที่นั่ง แต่ที่นั่งเต็มจะมีใครลุกให้นั่งก็ไม่พอ ผู้เฒ่าเดินมาถึงแถบที่พวก สปาตานั่งอยู่พวกสปาตาทั้งหมดยืนขึ้น ล้วนเชิญให้ผู้เฒ่าที่นั่งของตน กรีกอื่นๆ เห็นจึงปรบมือให้แก่สปาตาผู้เฒ่าผู้นั้นจึงพูดว่า “กรีกทั้งหลายรู้ว่าสิ่งใดดี แต่สปาตาเท่านั้นที่ปฏิบัติ”

๑.๒ ปัญญาและศรัทธาคุณลักษณะของผู้ทรงคุณธรรม

จากเรื่องราวดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ผู้ทรงคุณธรรมย่อมจะต้องมีคุณลักษณะ ๒ ประการ คือ “ปัญญา” และ “ศรัทธา”

- **ปัญญา** ในที่นี้หมายถึง ความรู้ที่ว่าสิ่งใดพึงกระทำและสิ่งใดพึงละเว้น
- **ศรัทธา** ในที่นี้หมายถึง ความเชื่อ ความเลื่อมใสและมุ่งมั่นที่จะประพฤติตนตามสิ่งที่รู้นั้น คือ ทำในสิ่งที่ พึงทำและละเว้นในสิ่งที่พึงละเว้น

เช่นเดียวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย กรณีเด็กแว้นทุกคนก็รู้ว่า การกระทำความผิดก่ออาชญากรรมแก่สังคม แต่ก็ยังทำ จึงเกิดคำถามว่าในการเสริมสร้างคุณธรรมที่จะต้องสร้างทั้ง “ปัญญา” และ “ศรัทธา” นั้น สมควรดำเนินการอย่างไร

๑.๓ กระบวนการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม

การเสริมสร้างที่ต้องการให้เกิดทั้งปัญญาและศรัทธานั้น ควรใช้กรอบแนวความคิดเรื่องการเรียนรู้โดยการลงมือทำ (Learning by Doing) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน คือ

- **ขั้นที่ ๑** การเรียนรู้จากการฟัง การดู และการอ่าน
- **ขั้นที่ ๒** การเรียนรู้จากการคิดวิเคราะห์
- **ขั้นที่ ๓** การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ

เมื่อบูรณาการหลักการ หลักวิชาหรือทฤษฎีการเรียนรู้ จากแหล่งต่าง ๆ แล้ว
จึงได้กำหนดกระบวนการเสริมสร้างคุณธรรม โดยแบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่

๑

การเรียนรู้ ความหมาย หลักวิชา หมายถึง การเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจถึงความหมาย
หลักการและ หลักวิชาหรือ ทฤษฎีคุณธรรม ซึ่งเป็นสากล

ขั้นตอนที่

๒

การฝึกคิดวิเคราะห์ หมายถึง การเรียนรู้จากการคิดวิเคราะห์เรื่องผลประโยชน์
ทับซ้อน โดยใช้ความหมาย หลักการ หลักวิชาหรือทฤษฎีคุณธรรม ตามขั้นตอนที่ ๑
เป็นกรอบแนวความคิด เพื่อตัดสินใจได้ว่า สิ่งใดพึงกระทำหรือสิ่งใดพึงละเว้น

ขั้นตอนที่

๓

การร่วมกำหนดจริยธรรม หมายถึง การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติโดยการ
ร่วมกันกำหนดประมวลจริยธรรมของหน่วยงานของตน หรือร่วมกันจัดทำ
โครงการจิตอาสาต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ ๑

การเรียนรู้
ความหมาย
หลักวิชา

ขั้นตอนที่ ๒

การฝึกคิดวิเคราะห์
เรื่อง
ผลประโยชน์ทับซ้อน

ขั้นตอนที่ ๓

การร่วมกำหนด
จริยธรรม และ
โครงการ

“เป้าหมายของการเสริมสร้างคุณธรรม คือ ต้องการให้เกิดความถูกต้อง ดีงามและคำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่นหรือส่วนรวมเสมอ” โดยมีรายละเอียดในขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

- **ขั้นตอนที่ ๑** การเรียนรู้ความหมายหลักวิชาและทฤษฎีคุณธรรม
- **ขั้นตอนที่ ๒** การฝึกคิดวิเคราะห์เรื่องขัดแย้งเชิงคุณธรรม
- **ขั้นตอนที่ ๓** การร่วมกำหนดจริยธรรม

ขั้นตอนที่ ๑ การเรียนรู้ความหมายหลักวิชาและทฤษฎีคุณธรรม

แนวทางในสร้างความรู้เรื่องหลักวิชา หรือทฤษฎีคุณธรรมควรใช้การเรียนรู้ด้วยวิธีวิภาษ หรือ Dialectic ซึ่ง พินิจ รัตนกุล ได้กล่าวไว้ว่า เป็นวิธีที่โสกราตีสใช้อย่างได้ผล และเป็นจุดกำเนิดของปรัชญาตะวันตก วิธีการนี้จะเริ่มต้นด้วยการตั้งคำถามคู่สนทนา ว่าสิ่งที่คู่สนทนาพูดนั้น หมายความว่าอย่างไร หลายครั้งที่ผู้พูดเองก็ไม่กระจ่างชัดถึงคำศัพท์บางคำที่ตนเองใช้ ว่ามีความหมายอย่างไรและเป็นสากล ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการจะสื่อความหมายหรือไม่ คำถามนั้นจะทำให้ผู้พูดรู้ตัวว่า สิ่งที่ตนเองเคยคิดว่ารู้อยู่จริงนั้น อาจไม่เป็นจริงก็ได้ ผลที่ตามมา คือ คู่สนทนาจะเกิดความต้องการที่จะมีความรู้เพิ่มขึ้น

วิธีวิภาษ (Dialectic) มีความมุ่งหมายที่จะสร้างความเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงปัญญาของมนุษย์จากความไม่รู้ไปสู่ความต้องการจะรู้และเครื่องมือหลักที่ใช้ให้เกิดความเปลี่ยนแปลงนี้ คือการสนทนาโต้ตอบ (Dialogue)

โสกราตีสเชื่อว่า การสนทนาโต้ตอบ (Dialogue) จะทำให้ความรู้ของคนแตกต่างกัน ได้ผลดียิ่งกว่าการอ่านหนังสือ เพราะวิธีวิภาษ คือการใช้เหตุผลถกเถียง ในปัญหาที่มีความเห็นขัดแย้งกัน การถกเถียงด้วยเหตุผลจะเพิ่มปัญญาให้แก่คู่สนทนาได้มองปัญหาได้ชัดเจน ลึกซึ้ง ยิ่งขึ้น หากเรื่องที่นำมาถกเถียงนั้นเป็นเรื่องคุณธรรมก็จะสร้างความรู้เรื่องคุณธรรมเพิ่มขึ้นด้วย

ความรู้ที่ได้รับจากวิภาษวิธีนี้ เป็นความรู้ที่ระเบิดจากภายในของผู้เรียน หากเปรียบกับการคลอดบุตร จะเห็นว่า ทารกนั้นเป็นของมารดาอยู่แล้ว หมอตำแยเพียงทำหน้าที่บีบนวด ให้ทารกนั้นคลอดออกมาจากครรภ์มารดาเท่านั้นเอง

ในส่วนของการรู้ก็เช่นกัน ผู้เรียนหรือมนุษย์ทุกคน ย่อมมีความรู้สึก เรื่องความดี ความชั่วซ่อนอยู่ในใจทุกคนอยู่แล้ว แต่ยังไม่อาจอธิบายความหมายอันเป็นสากลได้ ผู้สอนเป็นเพียงผู้ใช้คำถาม เพื่อบีบนวดความรู้ให้ระเบิด ออกมาจากใจของผู้เรียนเองเท่านั้น

จุดมุ่งหมายของขั้นตอนที่ ๑ เพื่อต้องการให้คู่สนทนาหรือผู้รับฟังกระจ่างในเรื่องต่อไปนี้

- ประการที่ ๑ คุณธรรมย่อมครอบคลุมทั้งในด้าน “ละเว้นความชั่ว” และ“ทำความดี”
- ประการที่ ๒ การกระทำแต่ละครั้งของบุคคลสามารถแบ่งได้เป็น ๓ ระดับ คือ ดี ปกติ และชั่วความดีเป็นเรื่องของเจตนา
- ประการที่ ๓ การทำเพื่อส่วนรวมนั้นต้องเปรียบเทียบระดับของส่วนรวมโดยคำนึงว่า เมื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวมในระดับที่เล็กกว่าต้องไม่ทำให้ส่วนรวมระดับที่ใหญ่กว่าเสียหาย

ความรู้ในขั้นตอนนี้ จะเป็นการสร้าง“ปัญญา” เพื่อเป็นกรอบแนวความคิดว่าสิ่งใดพึงกระทำหรือสิ่งใดพึงละเว้น ซึ่งกรอบความคิดดังกล่าวจะเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจ เมื่อเกิดความขัดแย้งเชิงคุณธรรมซึ่งจะต้องฝึกคิดวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ ๒ การฝึกคิดวิเคราะห์เรื่องขัดแย้งเชิงคุณธรรม

เมื่อมีความรู้เรื่องความหมาย หลักการ หลักวิชาหรือทฤษฎีเชิงคุณธรรมในขั้นตอนที่ ๑ แล้วจะต้องให้กลุ่มเป้าหมายได้ฝึกคิดวิเคราะห์ เรื่องความขัดแย้งเชิงคุณธรรมบ่อย ๆ เพื่อให้มีความชัดเจนในการตัดสินใจได้ว่าสิ่งใดพึงกระทำหรือสิ่งใดพึงละเว้น และเกิดทักษะที่จะใช้ในชีวิตประจำวัน

การฝึกคิดวิเคราะห์เรื่องความขัดแย้งเชิงคุณธรรมดังกล่าว อาจเป็นเรื่องที่สมมุติขึ้นเองเป็นเรื่องราวละคร จากภาพยนตร์จากนวนิยาย หรือจากเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้น ดังที่ปรากฏตามสื่อมวลชนก็ได้ เช่นเรื่องสมมุติดังต่อไปนี้

เหตุการณ์ที่ ๑ แดงทิ้งกระดาษะเข็ดปากลงในถังขยะ

เหตุการณ์ที่ ๒ ดำทิ้งกระดาษะเข็ดปากนอกถังขยะ

เหตุการณ์ที่ ๓ ส้มเก็บกระดาษะเข็ดปากที่ดำทิ้งไว้นอกถังขยะ ใส่ในถังขยะ

จากเหตุการณ์ทั้ง ๓ เมื่อใช้กรอบแนวความคิดเรื่องดี ปกติ หรือชั่วและเจตนาวิเคราะห์ก็จะสามารถได้ข้อสรุปดังนี้

- เหตุการณ์ที่ ๑ แดงทิ้งกระดาษะเข็ดปาก เป็นการทำเพื่อตนเอง แต่ทิ้งลงถังขยะจึงไม่ทำให้คนอื่นหรือส่วนรวมเดือดร้อน ถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติตนในระดับปกติ คือการละเว้นการทำความชั่ว
- เหตุการณ์ที่ ๒ ดำทิ้งกระดาษะเข็ดปาก เป็นการทำเพื่อตนเอง แต่ทิ้งกระดาษะลงนอกถังขยะ ทำให้ห้องสกปรก ผู้อื่นหรือส่วนรวมเดือดร้อน ถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติตน ในระดับการทำความชั่ว
- เหตุการณ์ที่ ๓ ส้มเก็บกระดาษะเข็ดปาก ที่อยู่นอกถังขยะทิ้งลงถังขยะเพราะอยากให้ห้องเรียนซึ่งเป็นสมบัติของส่วนรวมสะอาด เป็นการทำเพื่อส่วนรวม ถือได้ว่าเป็นการทำความดี

การฝึกคิดวิเคราะห์เรื่องความขัดแย้งเชิงคุณธรรมดังกล่าว ควรดำเนินการบ่อยๆและต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับนักเรียนควรทำทุกวันซึ่งใช้เวลาเพียงเล็กน้อยเท่านั้นในขั้นตอนนี้จะเป็นการเพิ่มความรู้หรือเพิ่ม **“ปัญญา”** ให้เขาบซึ่งใน ความหมาย หลักการ หลักวิชาหรือทฤษฎีคุณธรรมมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้น ยังเป็นการเพิ่มความมุ่งมั่นที่จะทำตามสิ่งที่รู้นั้น ซึ่งเป็นการเพิ่ม **“ศรัทธา”** ด้วย

ขั้นตอนที่ ๓ การร่วมกำหนดจริยธรรม

ตามที่กล่าวมาแล้วว่าคุณธรรมไม่ใช่เรื่องของความรู้หรือปัญญาเพียงอย่างเดียว แต่หมายรวมถึงศรัทธา คือความมุ่งมั่นที่จะประพฤติตนตามสิ่งที่รู้นั้นอีกด้วย

โดยทั่วไปประมวลจริยธรรมของหน่วยงานต่าง ๆ มักได้รับการกำหนดโดยหน่วยเหนือ หรือโดยผู้บริหาร ระดับสูง ทำให้สมาชิกในองค์กรขาดความรู้สึกมีส่วนร่วม แต่ถ้าเปิดโอกาสให้ทุกคนได้ ร่วมกำหนดประมวลจริยธรรม (Code of Conduct) เอง ก็จะทำให้ทุกคนเต็มใจที่จะปฏิบัติตามเพิ่มขึ้น จริยธรรมดังกล่าวเป็นข้อกำหนดสิ่งที่พึงกระทำและสิ่งที่พึงละเว้น ซึ่งควรแบ่งความสัมพันธ์ของผู้เกี่ยวข้องเป็น ๒ ระดับคือ

- **ระดับที่ ๑** ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานเช่นแผนกขนส่งขององค์กร อาจมีมติกันว่าจะอย่างไรจึงจะไม่ให้เพื่อนเดือดร้อน และทำอะไรให้เพื่อนมีความสุข โดยอาจกำหนดว่า ก่อนนำรถส่งคืนส่วนกลาง ทุกคนต้องทำความสะอาดให้เรียบร้อย ทั้งภายนอกและภายในรถ
- **ระดับที่ ๒** ความสัมพันธ์กับบุคคลนอกหน่วยงานหรืออาจเรียกว่าลูกค้า เช่นแผนกบัญชีคือลูกค้าของแผนกขนส่ง โดยกำหนดจริยธรรมเพื่อลูกค้า เช่นรถที่จะไปรับฝ่ายอื่นไปประชุมต้องถึงที่นัดหมายก่อนเวลา ๕ นาที หรือพึงขับรถอย่างสุภาพและมีไมตรีจิต เป็นต้น

การกำหนดกติกาคณะคุณธรรมหรือจริยธรรมดังกล่าว จะต้องคำนึงว่าจริยธรรมของหน่วยระดับล่างต้องสอดคล้องกับจริยธรรมของหน่วยงานในระดับที่เหนือกว่า

เมื่อพูดถึงคำว่าลูกค้า ย่อมหมายความว่าทุกคนที่รับบริการจากหน่วยงานของเรา คือลูกค้า เช่นฝ่ายกฎหมายคือลูกค้าของฝ่ายขนส่ง ในส่วนของครูนั้นนักเรียนและผู้ปกครองคือลูกค้า สำหรับโรงพยาบาลก็จะมีผู้ป่วยและญาติเป็นลูกค้า

เมื่อทุกคนในองค์กรเป็นผู้ร่วมกำหนดกติกาคณะคุณธรรม กำหนดประมวลจริยธรรมหรือกำหนดโครงการจิตอาสาต่าง ๆ ด้วยกันแล้ว ย่อมทำให้ทุกคนมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติตามกติกานั้น เป็นการเพิ่มศรัทธา ในที่สุดเพราะกติกาต่างๆ ระเบิดจากภายในของสมาชิกองค์กรทุกคน การร่วมการกำหนดกติกาคณะคุณธรรมนี้ เป็นทั้งเรื่อง **“การละเว้นความชั่ว” และ “การทำความดี”**

แม้จะทำถึงขั้นตอนที่ ๓ แล้ว ก็ยังต้องกลับไปดำเนินการตามขั้นตอนที่ ๒ คือ การฝึกคิดวิเคราะห์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเรื่องที่น่ามาถกแถลงนั้น อาจเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นรอบๆ ตัว เรื่องในองค์กร หรือผลจากการปฏิบัติตามกติกาคณะคุณธรรมก็ได้

กระบวนการเสริมสร้างคุณธรรม เพื่อให้สมาชิกในองค์กรมีความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เกิดทั้ง **“ปัญญา” และ “ศรัทธา”** ที่ระเบิดออกมาจากภายในนั้น ควรดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ก่อนและหลัง ซึ่งหากจะเปรียบเทียบ กับการสอนวิชาคณิตศาสตร์ ที่จะต้องทำให้นักเรียนเข้าใจเรื่อง การบวก ลบ คูณ และหารเสียก่อน จากนั้นจึงจะให้นักเรียนฝึกทำโจทย์เลขได้

กระบวนการเสริมสร้างคุณธรรมนี้ เป็นหลักการพื้นฐานที่สามารถนำไปปรับใช้ กับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ได้ โดยอาจปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

๑.๔ ความหมายของความดี (คืออะไร)

เราทุกคนล้วนได้รับการสั่งสอนให้ทำความดี ละเว้นความชั่ว แต่จะสามารถตอบตัวเองได้หรือไม่ว่าความดีคืออะไร

สถานการณ์ที่ ๑ เรื่องการเข้าห้องเรียน ของศรธรรมและงามตาที่เป็นนักเรียนห้องเดียวกัน ในวิชาซึ่งครูผู้สอนเข้มงวด ทั้งศรธรรมและงามตา ต่างก็เข้าห้องเรียนตรงเวลาเหมือนกัน แต่เหตุผลในการตัดสินใจเข้าเรียนตรงเวลาของทั้ง ๒ คนต่างกัน คือ

ศรธรรม เข้าห้องเรียนตรงเวลา เพราะกลัวถูกครูตี

งามตา เข้าห้องเรียนตรงเวลา เพราะอยากให้เพื่อน ๆ มีเวลาเรียนอย่างเต็มที่

คำถามก็คือใครทำความดีระหว่าง ศรธรรมหรืองามตา ?

สถานการณ์ที่ ๒ เย็นวันนั้นศรธรรมและงามตา ไปนั่งรับประทานอาหารอยู่ข้างโรงเรียน ในขณะที่รับประทานอาหารอยู่นั้นก็มีสุนัข ๒ ตัว มากัดกันข้างโต๊ะที่ ๒ คนนั่งอยู่ดังนั้นศรธรรมและงามตา จึงช่วยกันใช้น้ำสาด เพื่อให้สุนัขทั้ง ๒ แยกจากกัน แต่เหตุผลในการกระทำต่างกัน คือ

ศรธรรม ทำเพราะรำคาญเสียงสุนัข

งามตา ทำเพราะเกรงว่าสุนัขทั้ง ๒ ตัวจะบาดเจ็บ

คำถามก็คือ การกระทำของใครเรียกได้ว่าทำความดีและเพราะอะไร ? ซึ่งทุกคนย่อมรู้สึกตรงกันได้ว่า

งามตา ทำความดี เพราะเธอทำเพื่อสุนัข

ศรธรรม นั้น ไม่สามารถเรียกได้ว่าทำความดี เพราะศรธรรมทำเพื่อตนเอง

จากเหตุการณ์ดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า **“ความดีคือการกระทำเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นหรือส่วนรวม”** แต่ **“การกระทำเพื่อตนเองนั้น ไม่สามารถเรียกได้ว่าความดี”**

๑.๕ ระดับของความดี

จากข้อสรุปที่ว่า **“ความดีคือการกระทำเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นหรือส่วนรวมแต่การกระทำเพื่อตนเองนั้น ไม่สามารถเรียกได้ว่าความดี”** นั้น เมื่อกลับมาพิจารณาเรื่องที่ศรธรรมและงามตาเข้าห้องเรียนตรงเวลาเหมือนกัน แต่เหตุผลในการเข้าห้องเรียนต่างกันจะได้ข้อสรุปดังนี้

งามตา เข้าห้องเรียนตรงเวลา เพราะอยากให้เพื่อน ๆ มีเวลาเรียนอย่างเต็มที่เป็นการกระทำเพื่อผู้อื่นหรือส่วนรวม ย่อมสามารถเรียกได้ว่าทำความดี

ศรธรรม เข้าห้องเรียนตรงเวลา เพราะกลัวครูตีเป็นการทำเพื่อตนเอง ไม่สามารถเรียกได้ว่าทำความดี แต่ศรธรรมก็ไม่ได้ทำให้ใครเดือดร้อน จึงไม่ได้ทำความชั่ว ดังนั้นการกระทำของศรธรรม จึงไม่เป็นทั้งความดีและความชั่ว

เมื่อเป็นดังนี้แล้วจะเรียกการกระทำของศรธรรมว่าอย่างไรเพราะศรธรรม ไม่ได้ทำทั้งความดีและความชั่วซึ่งสังคมไทยมักเข้าใจว่า การกระทำมีเพียง ๒ ระดับคือความดีหรือความชั่ว

ในกรณีของศรธรรมซึ่งไม่ได้ทำทั้งความดีหรือความชั่ว เป็นตัวอย่างให้สรุปได้ว่าการกระทำของคนเราไม่ได้มีเพียง ๒ ระดับ คือความดีหรือความชั่วเท่านั้น แต่สามารถแบ่งได้ถึง ๓ ระดับคือ

✓ **ระดับที่ ๑ ความดี** คือการกระทำเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นหรือส่วนรวม

✓ **ระดับที่ ๒ ปกติ** (การละเว้นความชั่ว) คือ การทำเพื่อตนเอง แต่ก็ไม่ได้ทำให้ผู้อื่นหรือส่วนรวมเดือดร้อน

✓ **ระดับที่ ๓ ความชั่ว** คือ การทำให้ผู้อื่นหรือส่วนรวมเดือดร้อน

ดังนั้น การที่ศรธรรมเข้าห้องเรียนตรงเวลา เพราะกลัวครูตีเป็นการกระทำเพื่อตนเอง แต่ก็ไม่ได้ทำให้ใครเดือดร้อน จึงเรียกได้ว่าเป็นการกระทำ ในระดับปกติ คือ การละเว้นความชั่ว

๑.๖ ความดีเป็นเรื่องของเจตนา

เพื่อวิเคราะห์ว่าความดีเป็นเรื่องของเจตนา จริงหรือไม่ จึงขอสมมุติเหตุการณ์ ดังนี้

ตัวอย่างเหตุการณ์ เด็กหนุ่มประสบอุบัติเหตุ ต้องได้รับการผ่าตัดด่วน โรงพยาบาลโทรแจ้ง นายแพทย์ชาติรีเวลาตี ๒ นายแพทย์ชาติรีรีบเดินทางมาที่โรงพยาบาล เพื่อช่วยชีวิตคนเจ็บ การผ่าตัดดำเนินไปจนถึง ๘ โมงเช้า แต่ไม่สามารถช่วยชีวิตคนเจ็บได้

คำถามก็คือนายแพทย์ชาติรีทำความดีหรือไม่ เพราะไม่สามารถช่วยชีวิตคนเจ็บได้ ซึ่งทุกคนย่อมตัดสินได้ว่านายแพทย์ชาติรีทำความดี เพราะมีเจตนาที่จะช่วยคนเจ็บจนสุดความสามารถ

จากตัวอย่างที่กล่าวมา จึงสามารถยืนยันได้ว่า **ความดีเป็นเรื่องของเจตนา**

๑.๗ ผลจากการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมไม่ถูกต้องเสมอไป (อาจก่อผลเสียหายได้)

การทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น หรือส่วนรวม เป็นการกระทำที่ถูกต้องทุกกรณีหรือไม่ ?

เนื่องจากมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคมใหญ่ ดังนั้นการทำประโยชน์เพื่อตนเอง เพื่อคนบางคนหรือบางกลุ่ม ก็อาจล่วงล้ำสิทธิอันพึงมีพึงได้ของคนอื่นๆ ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) หรือความขัดแย้งเชิงคุณธรรม (Moral Dilemma) ได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เหตุการณ์ที่ ๑ โรงเรียนมัธยมศึกษาประจำจังหวัดเลย จะจัดตัวแทนนักเรียนไปเที่ยวทะเลห้องละ ๑ คน สมชายจับฉลากได้เป็นผู้มีสิทธิไปเที่ยวทะเล ในฐานะตัวแทนของห้อง ม.๕/๑ แต่สมชายมีคุณยายอยู่ที่หัวหิน จึงเคยไปเที่ยวทะเลบ่อย ดังนั้นจึงสละสิทธิให้วันชัยเพื่อนรักของตนซึ่งไม่เคยเห็นทะเลได้มีโอกาสไปเที่ยวทะเลแทนตน

เหตุการณ์ที่ ๒ วันชัยเข้าแถวรอซื้ออาหารอยู่ในโรงอาหารของโรงเรียน ซึ่งแถวยาวมากเมื่อเห็นสมชายเดินมา วันชัยจึงมีน้ำใจให้สมชายแซงคิว โดยเข้ามายืนข้างหน้าของตนเอง

ทั้งสองเหตุการณ์ล้วนเป็นการกระทำเพื่อผู้อื่นทั้งสิ้น แต่ส่งผลกระทบต่อส่วนรวม ต่างกัน

เหตุการณ์ที่ ๑ ที่สมชายสละสิทธิการไปทะเลให้วันชัยนั้น เป็นเรื่องที่สามารถกระทำได้เพราะไม่ส่งผลเสียใด ๆ แก่ผู้อื่นหรือส่วนรวม การกระทำของสมชายนั้น จึงเรียกได้ว่าทำความดี

เหตุการณ์ที่ ๒ วันชัย ซึ่งมีน้ำใจให้สมชายแซงคิว กลับเป็นเรื่องที่ไม่สมควรทำเป็นอย่างยิ่งเพราะล่วงล้ำสิทธิอันพึงได้ของคนอื่นอีกหลายคน ซึ่งเป็นปัญหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) หรือความขัดแย้งเชิงคุณธรรม (Moral Dilemma) ดังนั้นการกระทำของวันชัยในครั้งนี้ คือ การทำความชั่ว

ดังนั้น การทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นหรือส่วนรวม จึงไม่ได้ถูกต้องเสมอไป แต่**ต้องพิจารณา**ระดับของส่วนรวมด้วยว่า การกระทำดังกล่าวจะทำให้ส่วนรวมในระดับที่ใหญ่กว่าเสียหายหรือไม่

๑.๘ คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ (Relative Moral)

เมื่อเกิดสถานการณ์ที่เป็นผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) ซึ่งหมายความว่าการทำงานเพื่อตนเอง เพื่อบางคนหรือบางกลุ่ม แต่กลับส่งผลให้คนอีกกลุ่มหนึ่งเสียประโยชน์ ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งเชิงคุณธรรม (Moral Dilemma) ที่ยากต่อการตัดสินใจนั้น ควรมีหลักการในการตัดสินใจอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเยาวชน ซึ่งมักจะให้ความสำคัญกับเพื่อนมาก จนบางครั้งอาจส่งผลเสียแก่สังคม ดังนั้น จึงได้กำหนดหลักการที่เรียกว่า คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ (Relative Moral) ขึ้นมา

คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ คือการเปรียบเทียบระดับของส่วนรวม โดยมีหลักการว่า “การทำงานเพื่อตนเอง ผู้อื่น หรือส่วนรวมในระดับที่เล็กกว่า ต้องไม่ทำให้ส่วนรวมในระดับที่ใหญ่กว่าเสียหาย” เช่น

เด่น เข้าหุ้นกับเพื่อนๆ ทำโรงงานย้อมผ้าซึ่งตั้งอยู่ริมคลอง เด่นเป็นคนรักและซื่อสัตย์กับเพื่อนๆ มาก กับทั้งอยากทำกำไร เพื่อแบ่งให้เพื่อนๆ ได้มากที่สุด

แต่ปัญหาก็คือ โรงงานย้อมผ้าของเด่นมีน้ำเสียที่ต้องบำบัดจำนวนมาก จึงทำให้เด่นต้องตัดสินใจเลือกแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

- **แนวทางที่ ๑** ปล่อยน้ำเสียลงคลองโดยไม่บำบัด จะทำให้โรงงานมีกำไรมากซึ่งจะสามารถแบ่งรายได้ให้กับเพื่อนๆ ที่เด่นรักได้มาก แต่จะส่งผลเสีย แก่ประชาชนที่อยู่ริมคลองจำนวนนับพันคน
- **แนวทางที่ ๒** ลงทุนทำการบำบัดน้ำเสียซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูง จะทำให้กำไรลดลงซึ่งเพื่อน ๆ จะได้รับส่วนแบ่งน้อย แต่ประชาชนริมคลองจะไม่เดือดร้อน

ผลประโยชน์ทับซ้อนหรือความขัดแย้งเชิงคุณธรรม ระหว่างผลประโยชน์ส่วนรวมของคนใกล้ชิด คือ เพื่อน ๆ กับผลประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนที่อยู่ริมคลองนั้น เด่นควรตัดสินใจอย่างไรซึ่งหลักการของคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ จะเป็นกรอบแนวคิดให้ตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง

เพื่อขยายคำว่า “ส่วนรวม” ให้เป็นรูปธรรม เข้าใจได้ง่าย เหมาะสมกับเยาวชน จึงกำหนดคำว่า “คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์” โดยแบ่งระดับผลประโยชน์ที่ทับซ้อนกัน ๕ ระดับ จากตนเองจนถึงมวลมนุษยชาติ และสิ่งแวดล้อม

ภาพคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์

มนุษยชาติ,สิ่งแวดล้อม (Earth)

อาณาเขต,ประเทศ (Territory)

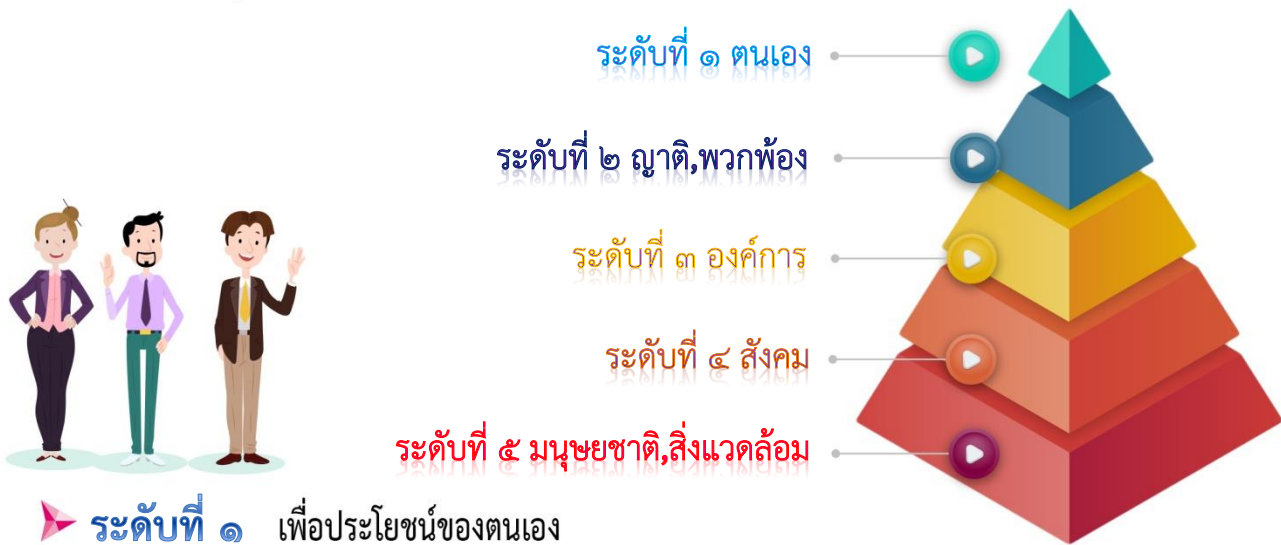
หน่วยงาน,องค์กร (Unit)

ญาติ,พวกพ้อง (Relative)

ตนเอง (Self)

คุณธรรมเชิงสัมพันธ์

คือ การตัดสินใจเลือกผลประโยชน์ทับซ้อนในระดับที่ต่างกัน โดยต้องเลือกผลประโยชน์ของส่วนรวมในระดับที่ใหญ่กว่าเสมอ ซึ่งสามารถแบ่งระดับผลประโยชน์ออกเป็น ๕ ระดับดังนี้

- ▶ **ระดับที่ ๑** เพื่อประโยชน์ของตนเอง
- ▶ **ระดับที่ ๒** เพื่อประโยชน์ของญาติสนิท มิตรสหาย พวกพ้อง หรือคนใกล้ชิด (Relative)
- ▶ **ระดับที่ ๓** เพื่อประโยชน์ของหน่วยงานหรือองค์กรที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ (Unit) ทั้งในส่วนองค์กรที่เป็นทางการ และองค์กรที่ไม่เป็นทางการ องค์กรที่เป็นทางการ เช่น ห้องเรียน โรงเรียน สมาคม มูลนิธิ กองร้อย กองทัพ แผนก และบริษัท หรือในส่วนขององค์กรที่ไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มเพื่อน กลุ่มคนที่ร่วมชมภาพยนตร์อยู่ในโรงภาพยนตร์ และกลุ่มคนที่เข้าแถวรอรถประจำทาง
- ▶ **ระดับที่ ๔** เพื่อประโยชน์สุขของสังคมในอาณาเขตดินแดนที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ (Territory) เช่น คอนโดมิเนียม หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และประเทศ หรืออาเซียน
- ▶ **ระดับที่ ๕** เพื่อประโยชน์ของมวลมนุษยชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลต่อมนุษยชาติ (Earth)

ความแตกต่างของผู้มีหลักการคุณธรรมเชิงสัมพันธ์กับผู้ไม่มีหลักการ

จะส่งผลถึงการตัดสินใจที่ต่างกัน เช่น พวกสมาชิกแก๊งมาเฟีย อาจรื้อองค์กรหรือแก๊งของตน จนถึงขั้นยอมตายเพื่อแก๊งได้ เช่นเดียวกับทหารเรือที่ยอมตายเพื่อเรือรบของตนเองได้ แต่มาเฟียทั้งแก๊งจะไม่มีวันยอมตามเพื่อประเทศชาติ ต่างกับทหารเรือที่ยอมตายทั้งลำเพื่อบ้านเมืองได้

จะเห็นว่า ระดับผลประโยชน์ของมาเฟีย จะหยุดอยู่เพียง ระดับประโยชน์ของพวกพ้อง (Relative) หรือองค์กร (Unit) เท่านั้น ส่วนระดับผลประโยชน์ของทหารเรือ จะก้าวขึ้นสู่ระดับผลประโยชน์ของประเทศชาติ (Territory) ทั้งนี้ก็เพราะทหารเรือยึดมั่นในหลักการ “คุณธรรมเชิงสัมพันธ์”

จากตัวอย่างที่ได้อภิปรายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า คุณธรรมที่เหมาะสมสำหรับเยาวชนหรือกับคนทั่วไปก็ตามนั้น หากเกิดสถานการณ์ที่เป็นปัญหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน หรือความขัดแย้งเชิงคุณธรรมควรใช้ คุณธรรมเชิงสัมพันธ์ ซึ่งเป็นการขาย “ส่วนรวม” ของคุณธรรมสากล เป็น ๕ ระดับ ดังได้อภิปรายมาแล้วเป็นกรอบแนวคิดในการตัดสินใจ (จากหนังสือ “หลักการพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรม” โดย พลเอกสุรต นาควัชระ)

๒.หลักคุณธรรมที่พึงประสงค์ ๔ ประการ

หลักคุณธรรมที่พึงประสงค์ ๔ ประการ ได้แก่ พอเพียง วินัย สุจริต และจิตอาสา เป็นคุณธรรมที่อยู่บนพื้นฐานของ **ศาสตร์พระราชา** ที่เหมาะสมสำหรับคนไทยทุกกลุ่ม ทุกช่วงวัย ทุกพื้นที่ โดยแต่ละคุณธรรม ประกอบด้วยหลักการ จุดมุ่งหมาย และเนื้อหาสาระวิชา ดังนี้

๒.๑ คุณธรรมพอเพียง

หลักการและจุดมุ่งหมายของการอบรมคุณธรรมพอเพียง

เป็นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ โดยการดำเนินไปในทางสายกลางเพื่อให้ก้าวหน้าทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ภายใต้สถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งหน่วยงาน ทั้งของภาครัฐและเอกชน ได้น้อมนำหลักคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและ วัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยมีจุดมุ่งหมาย

๑. เพื่อให้เข้าใจความหมายหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน ๓ หลักการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และ ๒ เงื่อนไข คือ คุณธรรมและความรู้
๒. เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังวิธีการคิดในการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ ดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ
๓. เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ในด้านวัตถุนิยมในทางสังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืน
๔. เพื่อให้สามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภค รวมทั้งการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า
๕. เพื่อสร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้นใน ๔ มิติ ได้แก่ ด้านวัตถุ หรือเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม
๖. เพื่อสร้างคน สร้างชุมชน สู่ความพอเพียง ให้เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภค โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า

๒.๒ คุณธรรมวินัย

หลักการและจุดมุ่งหมายของการอบรมคุณธรรมวินัย

วินัยเป็นกฎกติกาของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมใดสังคมหนึ่ง ซึ่งกำหนดขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือที่จะควบคุมความประพฤติทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปได้อย่างราบรื่นเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย แต่ด้วยสภาพสังคมไทยในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและหลากหลาย อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารตามกระแสสังคมโลกยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้วิถีชีวิต ค่านิยมของคนในสังคมเปลี่ยนไป เมื่อการแข่งขันในกิจกรรมต่างๆ ของชีวิตมีสูงขึ้น ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาขาดระเบียบวินัยในชีวิต ปัญหาขาดวินัยในการทำงาน ปัญหาขาดระเบียบวินัยในการใช้เงิน ปัญหาการไม่เคารพกฎหมาย ฯลฯ ดังนั้น เพื่อส่งเสริมทักษะความรู้และการประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในระเบียบวินัยหรือกฎกติกาของสังคมให้ถูกต้องเหมาะสมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ซึ่งเราทุกคนควรเป็นผู้ที่มีวินัยในการดำรงชีวิต โดยคำนึงถึงประโยชน์ของการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้สอดคล้องกับสภาพจิตใจหรือแนวความคิดของแต่ละบุคคล โดยมีสติเป็นเครื่องประคองใจให้ตั้งมั่นอยู่ในความมีวินัยตามกระบวนการส่งเสริมศีลธรรม

นอกจากนี้ คำว่า “วินัย” ยังครอบคลุมถึง “*ความรับผิดชอบ RESPONSIBILITY และ ACCOUNTABILITY*” หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงออกถึงความเอาใจใส่ มุ่งมั่นต่อหน้าที่การงาน การศึกษาเล่าเรียนและการเป็นอยู่ของตนเอง และผู้อยู่ในความดูแลตลอดจนสังคม อย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ ยอมรับผลการกระทำทั้งผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้น เป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคลซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้เกิดความรับผิดชอบและการปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเอง ความเป็นพลเมืองที่ดี ช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น สงบสุข นอกจากนี้ความรับผิดชอบยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ซึ่งคนที่มีจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบนั้น จะเป็นที่น่าเชื่อถือและได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น และมีคุณค่าต่อสังคม คุณธรรมความรับผิดชอบจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อเด็ก เยาวชนและประชาชน เพราะจะทำให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขประเทศชาติเจริญก้าวหน้า และสังคมโลกเกิดความสันติสุข จึงมีความจำเป็นที่ทุกภาคส่วนจะต้องมีบทบาทและความรับผิดชอบในการสร้างเด็ก เยาวชนและคนในชาติให้เป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อสังคมส่วนรวม และต่อหน้าที่พลเมืองที่ดีของชาติ โดยมีจุดมุ่งหมาย

๑

เพื่อสร้างเด็ก เยาวชนและประชาชน ดำรงตนอยู่ในระเบียบวินัยของสังคม เพื่อเป็นพลเมืองดีของชาติ

๒

เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพการดำเนินการทางวินัยให้แก่บุคลากรของสังคมให้มีความเข้มแข็ง ทัวถึง และมีประสิทธิภาพ

๓

เพื่อพัฒนาทักษะในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติในทางวินัยให้เกิดความมั่นคงในการปฏิบัติหน้าที่ของพลเมืองดี

๔

เพื่อให้มีทัศนคติและวิธีการคิดที่ถูกต้องเหมาะสมในการมีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ

๕

เพื่อพัฒนาศักยภาพและเตรียมความพร้อมคนยุคใหม่ภายใต้สภาวะการแข่งขันและการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร ให้มีความรับผิดชอบ อย่างมีอาชีพ

๒.๓ คุณธรรมสุจริต

หลักการและจุดมุ่งหมายของการอบรมคุณธรรมสุจริต

ผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต จะเป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักความจริงและความถูกต้องในการดำเนินชีวิต ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด มีศีลธรรมหรือมีมนุษยธรรม ที่สามารถเรียกได้ว่าเป็น อารยชน จะมีความประพฤติดี ประพฤติชอบและมีความซื่อสัตย์สุจริต ๓ ประการ ดังนี้

กายสุจริต

กายสุจริต เป็นความสุจริตทางกาย ทำสิ่งที่ต้องถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยกาย ละเว้นการบีบคั้น เบียดเบียน มีเมตตากรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูลสงเคราะห์กัน ไม่แย่งชิงลักขโมย หรือ เอาไรต์เอาเปรียบ แต่เคารพสิทธิในทรัพย์สินของกันและกัน ไม่ประพฤติผิดล่วงละเมิดในของรักของหวงของผู้อื่น ไม่ข่มเหงจิตใจ หรือทำลายลบลู่เกียรติและวงศ์ตระกูลของผู้อื่น

วาจสุจริต

วาจสุจริต เป็นความสุจริตทางวาจา ทำสิ่งที่ต้องถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยวาจา ละเว้นการพูดเท็จ โกหกหลอกลวง กล่าวแต่คำสัตย์ ไม่จงใจพูดให้ผิดจากความจริง เพราะเห็นแก่ผลประโยชน์ใดๆ ไม่พูดส่อเสียด ยุยง สร้างความแตกแยก พูดแต่คำที่ส่งเสริมสามัคคี ละเว้นจากการพูดคำหยาบคาย พูดแต่คำสุภาพ นุ่มนวลชวนฟัง รวมถึงละเว้นจากการพูดเหลวไหลเพื่อเจ้อ พูดแต่คำจริง มีเหตุมีผล มีสาระประโยชน์ และถูกกาลเทศะ

มโนสุจริต

มโนสุจริต เป็นความสุจริตทางใจ คิดทำสิ่งที่ต้องถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยใจ ไม่ละโมภ ไม่เพ่งเล็ง คิดหาทางเอาแต่จะได้ คิดให้ คิดเสียสละ ทำใจให้ผ่องแผ้วว่างขวาง ไม่คิดร้ายเบียดเบียน หรือทำลาย แต่ตั้งความปรารถนาดี ให้เกิดประโยชน์สุขแก่กัน มีความเห็นถูกต้อง เป็นสัมมาทิฐิ มองเห็นความเป็นไปตามเหตุปัจจัย (จาก <http://taamkru.com/th/>)

การเสริมสร้างคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต ให้เกิดขึ้นในสังคมไทยเพื่อให้เกิดความโปร่งใส และเป็นธรรม ในทุกหน่วยของสังคมตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับองค์กร จนถึงระดับประเทศ เป็นสิ่งที่จำเป็น โดยการสนับสนุนและส่งเสริมค่านิยมและความคิดคุณธรรมสุจริตให้เกิดความเข้มแข็ง ในระดับบุคคลและแข็งแกร่งในระดับประเทศให้ทุกระดับมีความรู้ความเข้าใจในความสุจริต และค่านิยมความสุจริตให้เกิดความสำเร็จที่มั่นคงและยั่งยืนโดยมีจุดมุ่งหมาย

๑

เพื่อให้ทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญของปัญหาทุจริตคอร์รัปชันในประเทศไทย

๒

เพื่อปลูกจิตสำนึกและให้ความรู้กระตุ้นให้คนยึดมั่นในหลักความจริงและความถูกต้องในการดำเนินชีวิต ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทุจริต

๓

เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม ไม่กระทำการทุจริตคอร์รัปชัน

๔

เพื่อให้เป็นเครื่องมือที่ใช้ต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันและเป็นกลไก ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ผ่านกระบวนการเรียนรู้จากการอบรม

๒.๔ คุณธรรมจิตอาสา

หลักการและจุดมุ่งหมายของการอบรมคุณธรรมจิตอาสา

เป็นกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและการมีส่วนร่วมของพลเมือง ในการทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม ให้ทุกคนร่วมแรงร่วมใจ มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และมีความรู้สึกร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคมที่ตนอาศัยอยู่ นอกจากนี้ กิจกรรมจิตอาสายังเป็นหนึ่งในสิ่งมีชีวิตความเจริญในสังคมแสดงให้เห็นถึงความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชากรและการพัฒนามนุษย์เป็นกิจกรรมเพื่อสังคมที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และยังถือเป็นการระดมทรัพยากรมนุษย์ที่มีความหลากหลายเพื่อทำงานในเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งในท้ายที่สุดแล้วการทำกิจกรรมจิตอาสาที่ทุกคนได้ร่วมมือร่วมใจกันทำ จะสร้างความสามัคคีกลมเกลียวกันระหว่างคนในสังคม ให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข และเป็นพลังผลักดันให้ประเทศชาติพัฒนาต่อไป โดยมีจุดมุ่งหมาย

๑

เพื่อปลูกฝังให้ตระหนักถึงความสำคัญของจิตอาสาและความสุขที่ได้รับจากการช่วยเหลือผู้อื่น มีจิตที่ไม่ นิ่งดูดายเมื่อพบเห็นปัญหา หรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้น

๒

เพื่อทำความดีให้เกิดสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน

๓

เพื่อให้จิตเปี่ยมไปด้วย “บุญ” คือความสงบเยือกเย็น และพลังแห่งความดี

๔

เพื่อช่วย “ลดอัตรา” หรือความเป็นตัวตนของตนเองให้ลดลง

๒.หลักธรรมทางศาสนาที่ส่งเสริมคุณธรรมที่พึงประสงค์ ๔ ประการ

มีเนื้อหาสาระวิชา ดังนี้ การสร้างความเข้าใจ ในหลักคุณธรรมที่พึงประสงค์ ๔ ประการ ได้แก่ พอเพียง วินัย สุจริต และจิตอาสา ซึ่งเป็นคุณธรรมที่เหมาะสมสำหรับคนไทยทุกช่วงวัย โดยผ่านหลักธรรมทางศาสนา ๕ ศาสนาที่ทางราชการรับรอง (ศาสนาพุทธ อิสลาม คริสต์ พราหมณ์-ฮินดูและซิกข์) โดยมีเนื้อหาสาระตาม “คู่มือการส่งเสริมคุณธรรมพอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา สร้างคนดีสู่สังคม” โดยคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ดังนี้

๒.๑ การสร้างความเข้าใจ “พอเพียง” ผ่านหลักธรรมของศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาซิกข์

พระพุทธศาสนา “พอเพียง”

๑. ความพอดี (มัชฌิมาปฏิปทา) คือ ทางสายกลางในการดำเนินชีวิตที่แสวงหาทั้งความสุขทางกาย และความสุขทางจิตใจไปพร้อมกันโดยไม่ยึดติดกับวัตถุนิยมมากเกินไป จนละทิ้งคุณค่าทางจิตใจ ไม่หลงยึดติดกับคุณค่าทางจิตใจมากเกินไป จนละทิ้งการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เกิดความพอดีระหว่างการพัฒนาด้านกายภาพและการพัฒนาด้านจิตใจ
๒. ความพอเหมาะ (มัตตัญญูตา) คือ ความรู้จักประมาณในการบริโภคเพื่อสนองความต้องการตาม ความเหมาะสมและความจำเป็นโดยไม่ให้ความสำคัญแก่คุณค่าแท้มากกว่าคุณค่าเทียม เช่น การเลือกซื้อสินค้าที่มีราคาเหมาะสมกับฐานะเพื่อประโยชน์ในการใช้สอย แทนที่จะเลือกซื้อสินค้า ราคาแพงเพียงเพื่อแสดงควมมีหน้ามีตาในสังคม
๓. ความพอใจ (สุข) คือ รู้จักพอใจอิมใจกับทรัพย์ที่หามาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรง (อัตถิสุข) พอใจในการใช้จ่ายทรัพย์นั้นเลี้ยงตนและแบ่งปัน (โภคสุข) พอใจที่เป็นไทเพราะไม่มีหนี้สินล้นพ้นตัว (อนนสุข) และพอใจในการประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต (อนวัชชสุข)

เพราะฉะนั้น “พอเพียง” ตามหลักพุทธศาสนาคือทางสายกลางในการดำเนินชีวิตที่มีความพอดี ระหว่างการพัฒนาทางวัตถุและการพัฒนาทางจิตใจโดยมีการบริโภคตามความเหมาะสมและความจำเป็น มีเป้าหมายอยู่ที่ความพอใจหรือความสุข ๔ ประการคือสุขจากการมีทรัพย์สุขจากการจ่ายทรัพย์นั้นสุขจากการไม่มีหนี้สินล้นพ้นตัวและสุขจากการงานที่สุจริต

ศาสนาอิสลาม “พอเพียง”

หมายถึง ได้เท่าที่ต้องการ หรือได้เท่าที่กะไว้ หรือ เหมาะควรในระดับปานกลาง ซึ่งตรงกับหลักการของศาสนาอิสลามที่ยึดทางสายกลางเป็นหลัก ดังหลักคำสอนระบุว่า “ที่ดีที่สุดของกิจการทั้งหลาย คือ ตรงกลางของมัน ๒” นอกจากนี้อิสลามิกชนยังศึกษาความพอเพียงผ่านคำสอนและการปฏิบัติตนของ นบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) องค์ศาสดาผู้ยิ่งใหญ่ซึ่งมีชีวิตที่มีความสุขเยี่ยงจอมราชันแต่กลับทิ้งทรัพย์สมบัติและพอใจที่จะนอนบนเสื่อหยาบ ๆ ยอมทิวไม่ต่างไปจากคนจนทิวยอมอดเพื่อให้คนที่หิวมากกว่าได้อิ่มท่านสมณะ ไม่ฟุ้งเฟ้อและได้รับความเคารพนับถือจากผู้คนนับแสนยกให้เป็นต้นแบบแห่งความพอเพียงซึ่งต่อมากลายเป็น หลักปฏิบัติให้อิสลามิกชนทุกคนต้องเรียนรู้และปฏิบัติตามโดยหลักนั้นหมายถึงความสันโดษและปล่อยวางไม่ ยึดติดกับสภาวะรอบข้างรู้จักเสียสละสมณะพอเพียงซึ่งสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ศาสนาคริสต์ “พอเพียง”

คือการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะของตนเองไม่ละโมภโลภมากอยากได้ในสิ่งที่ไม่ใช่ของตนดังคำกล่าวของพระเยซูเจ้าที่ทรงตรัสว่า “จงระวังและรักษาตัวไว้ให้พ้นจากความโลภทุกชนิดชีวิตคนเราไม่ได้ขึ้นกับทรัพย์สมบัติของเขาแม้ว่าเขาจะมีมากเพียงใดก็ตาม” (ลก ๑๒:๑๕) นอกจากนี้ยังสอนให้ทำความดีแบ่งปันซึ่งกันและกันสะสมความดีเป็นทรัพย์สมบัติที่จะติดตัวไปแม้เสียชีวิตก็ไม่มีใครสามารถขโมยไปได้ดังคำกล่าวในพระธรรมใหม่ที่ว่า “แต่อย่าลืมที่จะกระทำการดีและที่จะแบ่งปันเกื้อกูลกันเพราะเครื่องบูชาอย่างนั้นเป็นที่พอพระทัยพระเจ้า” (ฮบ ๑๓:๑๖)

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู “พอเพียง”

มีเป้าหมายสูงสุดคือการหลุดพ้นจากกองกิเลสและกองทุกข์แต่ไม่สนับสนุนให้มนุษย์ดิ้นรนหาทางเพื่อการหลุดพ้นเพียงอย่างเดียวแต่ควรแสวงหาทรัพย์สมบัติโดยมีหลักธรรมเป็นเครื่องกำกับชั่งในการอุปโภคบริโภคโดยในพระธรรมศาสตร์ได้บัญญัติไว้ว่าหลักธรรมหรือธรรมะนั้นย่อมมีลักษณะ ๑๐ ประการคือ

๑. ความยินดีพอใจในสิ่งที่มี	๒. อุดหนุนอดทนพากเพียรเมตตา
๓. ข่มจิตมีสติไม่หวั่นไหวตามอารมณ์	๔. ไม่ลักขโมย
๕. บริสุทธิ์ทั้งกายและใจ	๖. ระงับอินทรีย์ทั้ง ๑๐๓
๗. สติปัญญาความคิด	๘. รู้ลึกซึ้ง
๙. ความเห็นสุจริตซื่อสัตย์เป็นที่ไว้วางใจเชื่อใจ	๑๐. ไม่โกรธสงบ

ศาสนาซิกข์ “พอเพียง”

สอนให้มนุษย์ดำรงอยู่อย่างเรียบง่ายพอเพียงและเผื่อแผ่โดยชาวซิกข์มีความเชื่อว่าชาวซิกข์ทุกคนถูกปลูกฝังคุณธรรมเข้าไปในชีวิตและจิตวิญญาณตั้งแต่แรกเกิดด้วยเหตุที่บิดามารดาและบรรพบุรุษดำรงชีวิตอันเต็มเปี่ยมไปด้วยคุณธรรมและความดีงามสอดคล้องต่อหลักธรรมชาติและเน้นความเรียบง่ายตลอดมา ดังคำกล่าวที่ว่า “Simple living, High thinking” คือการดำรงอยู่ด้วยความเรียบง่ายแต่เต็มเปี่ยมทางความคิด วิจารณ์ญาณอาหารและอาชีพอันสุจริตโดยพึ่งตัวเองรวมถึงยึดมั่นในคุณงามความดีไม่เบียดเบียนทุกสรรพชีวิต และมีความสันโดษคือรู้จักในการประมาณตนมีความพอดีในการดำรงชีวิตของตนโดยการ...

- ✓ ยอมรับทรัพย์สมบัติตามที่หามาด้วยความขยันหมั่นเพียรของตน
- ✓ ยอมรับฐานะและตำแหน่งการงานที่ได้รับตามความเหมาะสมปัญญาของตน
- ✓ ยอมรับทุกสิ่งตามที่หามาด้วยความชอบธรรมและพระเมตตาของพระศาสดา
- ✓ ยอมรับในความเป็นอยู่ที่ไม่ฟุ้งเฟ้อตามสมัยนิยม มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง อ่อนน้อมถ่อมตัวเสมอ
- ✓ ยอมรับในความรักฉันทมิตรพี่น้อง ไม่ดูถูกดูแคลนต่อกัน
- ✓ อดออมอย่างพอประมาณ บริจาคทานอย่างมีสติ
- ✓ ซื่อสัตย์สุจริต และเคร่งครัดในธรรมวินัย ยึดมั่นในสถาบันของชาติอันได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องหล่อหลอมให้ชาวซิกข์ทุกคนมีแนวทางที่เรียบง่ายในการดำรงชีพ พอเพียง และเผื่อแผ่ผู้อื่นเสมอ และสิ่งเหล่านี้ค่อยๆ ซึมซับเข้าไปในชีวิตประจำวัน จนกลายเป็นความเคยชินในการดำรงชีวิตอันดีงามอย่างไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นเรื่องที่ยาก

สรุปแล้ว ทุกศาสนาสอนเหมือนกัน คือให้มนุษย์ยึดถือความพอเพียงเป็นคุณธรรมหรือแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์ของตนเองและสังคม

๒.๒ การสร้างความเข้าใจ “วินัย” ผ่านหลักธรรมของศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาซิกข์ คุณธรรม “วินัย” มีปรากฏในคำสอนของศาสนาต่าง ๆ ดังนี้

พระพุทธศาสนา “วินัย”

วินัยเป็นอุบายสำหรับสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคมโดยคำว่า ‘วินัย’ หมายถึงอุบายสำหรับฝึกหัดกายวาจาควบคุมให้บุคคลปฏิบัติตามกติกาทาสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยกติกาทาสังคมนี้หมายรวมถึงกฎระเบียบข้อบังคับคำสั่งกฎหมายและข้อตกลงทางสังคมอื่น ๆ ที่สร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสามัคคีในหมู่คณะ วินัยมี ๒ อย่างคือวินัยสำหรับบรรพชิตหรือพระสงฆ์ (อนาคาริกวินัย) และวินัยสำหรับชาวบ้าน (อาคาริกวินัย) ได้แก่กุศลกรรมบถ ๑๐ ซึ่งรวมศีล ๕ ไว้ด้วยและ “ศีล” คืออุบายสำหรับฝึกหัดกายวาจาให้เรียบร้อยในระดับบุคคลถ้าเป็นอุบายฝึกหัดกายวาจาให้เรียบร้อยสำหรับหมู่คณะโดยรวมเรียกว่าวินัยนั้นคือการรักษาศีลอาศัยวิธีดีหรือวินัยในตนเองเป็นเครื่องกำกับส่วนการรักษาวินัยของหมู่คณะอาศัยมาตรการลงโทษเป็นเครื่องกำกับ ดังนั้นวินัยจึงช่วยสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคมซึ่งเปรียบเหมือนเส้นด้ายที่เรียงร้อยดอกไม้มานานาชนิดเข้าด้วยกันจนกลายเป็นพวงมาลัยที่เป็นระเบียบงดงามเมื่อสมาชิกของหมู่คณะรักษาวินัย คือ ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับคำสั่งกฎหมายและข้อตกลงทางสังคมอื่น ๆ อย่างเท่าเทียมกันเรียกว่าสัสสามัญญตา หรือ การมีศีลเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติสำคัญสำหรับสร้างความสามัคคีในสังคม

ศาสนาอิสลาม “วินัย”

ศาสนาอิสลามสอนว่างานต่าง ๆ ที่จะทำนั้น จะต้องมีความเหมาะสมกับตนเองและสังคม ขณะเดียวกันต้องออกห่างจากการงานที่ไม่ดีที่สร้างความเสื่อมเสียอย่างสิ้นเชิง ส่วนการประกอบคุณงามความดีอื่น ๆ เช่น การถือศีลอด การละหมาด และสิ่งที่คล้ายคลึงกับสิ่งเหล่านี้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงการเป็นบ่าวที่จงรักภักดีและปฏิบัติตามบัญชาของพระองค์ขณะที่กฎเกณฑ์และคำสอนของศาสนานั้น ทำหน้าที่คอยควบคุมความประพฤติของมนุษย์ ทั้งที่เป็นหลักศรัทธา หลักปฏิบัติ และจริยธรรมในศาสนาอิสลามมีหลักที่อิสลามิกชนทุกคนต้องปฏิบัติตามอยู่ ๒ หลักใหญ่ ๆ คือ ฟิรดูอัยนีย์ หลักการพื้นฐานอันจำเป็นสำหรับอิสลามิกชนทุกคนจะต้องรู้ ต้องประพฤติ และ ฟิรดูกิฟายะฮ์ คือ หน้าที่ต่าง ๆ ทางสังคม นับตั้งแต่สังคมหน่วยเล็ก คือ ครอบครัว ไปจนถึงสังคมหน่วยใหญ่ ก็คือ ประเทศชาติ นอกจากนี้ ยังมีหลักปฏิบัติอย่างหนึ่งที่เรียกว่า “ศาสนวินัย นิติศาสตร์และการพิพากษ” ซึ่งรวบรวมหลักปฏิบัติภาคบังคับ กฎบัญญัติห้ามที่ต้องละเว้น ไปจนถึงกฎบัญญัติที่ไม่ได้เจาะจง จะทำหรือละเว้นก็ไม่ถือเป็นการฝ่าฝืนศาสนวินัย ทั้งหมดนี้ล้วนหล่อหลอมให้อิสลามิกชนทุกคนรู้และเข้าใจแก่นแท้ของอิสลามซึ่งเป็นรากฐานแห่งสันติภาพ

ศาสนาคริสต์ “วินัย”

เป็นบทบัญญัติทำให้ชีวิตเป็นปกติสุขกล่าวคือศาสนาคริสต์เน้นย้ำให้ชาวคริสต์หมั่นทำความดีทุกวันตลอดชีวิตประพฤติปฏิบัติตนตามบทบัญญัติของพระเจ้าเมื่อทำเช่นนั้นการจะทำกิจการใด ๆ ก็ประสบความสำเร็จทั้งนี้บทบัญญัติที่เน้นย้ำให้ชาวคริสต์ปฏิบัติตามห้ามละเลยได้แก่ “ความยุติธรรม” “ความเมตตากรุณา” และ “ความซื่อสัตย์” ทรงตรัสว่าบทบัญญัติเหล่านั้นจำเป็นต้องปฏิบัติโดยไม่ละเว้นบทบัญญัติอื่น ๆ (มธ ๒๓:๒๓)

๒.๓ การสร้างความเข้าใจ “สุจริต” ผ่านหลักธรรมของศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาซิกข์

พระพุทธศาสนา “สุจริต”

สุจริตหมายถึงการดำเนินชีวิตที่ดีงามใน ๓ ระดับคือเริ่มต้นด้วยการคิดดี(มโนสุจริต) แล้วแสดงออกเป็นการพูดดี(วจีสุจริต) และทำดี(กายสุจริต)

- **มโนสุจริต** คือการคิดดีด้วยจิตใจที่ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจของความโลภความโกรธความหลงมักคิดแต่จะให้ทานด้วยความรักและความฉลาดรอบรู้
- **วจีสุจริต** คือการพูดดีคือพูดคำสัตย์คำประสานสามัคคีคำสุภาพและคำที่มีสาระโดยละเว้นการพูดเท็จ พูดส่อเสียดพูดคำหยาบคายและพูดเหลวไหลเพื่อเจ้อ
- **กายสุจริต** คือการทำดีด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลการแบ่งปันและการดูแลครอบครัวโดยละเว้นการฆ่า การเบียดเบียนผู้อื่นการลักทรัพย์การฉ้อโกงและการประพฤตินอกใจรวมทั้งการล่วงละเมิดทางเพศ

ในการปฏิบัติหน้าที่การงานคนเราต้องทำด้วยความสุจริตทั้งในทางใจทางวาจาและทางกายดังพุทธภาษิตที่ว่า **“ธัมมัญจะเรสุจริตัง”** แปลว่า “บุคคลควรปฏิบัติหน้าที่ให้สุจริต” นั่นคือเขาต้องไม่บกพร่องต่อหน้าที่ไม่ละทิ้งหน้าที่และไม่ทุจริตต่อหน้าที่ด้วยเหตุนี้ความสุจริตจึงเป็นหนทางสู่ความโปร่งใสที่สร้างสังคมใสสะอาด

ศาสนาอิสลาม “สุจริต”

กล่าวว่าสุจริตเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของอิสลามิกชนทุกคนตรงกับ “อัลอามานะห์” คุณธรรมข้อหนึ่งในบรรดาคุณธรรมทั้งหลายของศาสนาอิสลามซึ่งถือเป็นคุณธรรมระดับสูงที่ผูกพันกับความศรัทธาดังคำกล่าวของท่านศาสนทูตมุฮัมมัด (ช.ล.) ที่ว่า “ไม่ถือว่ามีศรัทธา (ที่สมบูรณ์) สำหรับผู้ที่ไม่มีความซื่อสัตย์ และไม่ถือว่ามีศาสนา (ที่สมบูรณ์) สำหรับผู้ที่ไม่รักษาสัญญา”๔

การมีความซื่อสัตย์ต่ออัลลอฮ์และศาสนทูตถือเป็นความซื่อสัตย์เป็นหลักที่อิสลามิกชนทุกคนต้องมีความศรัทธาและต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดหากไม่ปฏิบัติเช่นนั้นแล้วจะกลายเป็นผู้ทุจริตต่ออัลลอฮ์และศาสนทูตรวมถึงอิสลามิกชนยังต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองทั้งร่างกายและจิตใจกิจการงานใดที่จะมีผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายต้องละเว้นโดยเด็ดขาดเช่นการทำงานจนเสียสุขภาพไม่เสพสิ่งอันตรายต่อร่างกายและปัญญาหรืออาหารที่เป็นพิษต่อร่างกายกล่าวคือต้องเลือกรับประทานอาหารที่ดีมีประโยชน์ได้แก่อาหารที่ศาสนานูมัตติ (ฮาลาล) เท่านั้น

นอกจากนี้ยังต้องซื่อสัตย์ต่อวิชาการด้วยการปฏิบัติตามความรู้ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อื่นอย่างครบถ้วนไม่ปิดบังอำพรางฯลฯและสุดท้ายคือซื่อสัตย์ต่อคำพูดต้องพูดเฉพาะที่เป็นความจริงสร้างสรรค์ไม่พูดปดไม่พูดนินทาให้ร้ายไม่พูดเอาดีใส่ตัวทั้งหมดนี้คือหลักแห่งความซื่อสัตย์สุจริตที่อิสลามิกชนทุกคนต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

ศาสนาคริสต์ “สุจริต”

กล่าวว่าความซื่อสัตย์ให้คุณมากมายแก่ตนเองและผู้อื่นความซื่อสัตย์จะนำมาสู่การได้รับความไว้วางใจจากผู้ใหญ่เพราะผู้ที่ซื่อสัตย์แม้ในเรื่องเล็กน้อยก็จะซื่อสัตย์ในเรื่องใหญ่ ๆ ด้วยคริสต์ศาสนาได้ให้ความสำคัญกับความสุจริตไว้มาก

- ✓ ผู้ที่ดำเนินชีวิตด้วยความสุจริตแม้จะยากจนก็ดีกว่าคนที่พูดตลบตะแลง
- ✓ ผู้ที่ดำเนินชีวิตด้วยความสุจริตแม้จะยากจนก็ดีกว่าผู้ร่ำรวยแต่มีความประพฤติคดโกง
- ✓ ใครมีเพื่อนที่ซื่อสัตย์เหมือนกับได้สมบัติ
- ✓ เพื่อนซื่อสัตย์นั้นประเมินค่าไม่ได้
- ✓ เพื่อนซื่อสัตย์เป็นเสมือนยาอายุวัฒนะ

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู “สุจริต”

มีปรากฏในพระคัมภีร์และตำรับตำราของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูมีบัญญัติเกี่ยวกับความสุจริตไว้หลายประการยกตัวอย่างมานวธรรมซึ่งเป็นหลักปฏิบัติของมนุษย์ต่อมนุษย์โดยมีคติว่าหากเกิดเป็นมนุษย์จงปฏิบัติแต่ทางกุศลอาทิ

- คิดแต่ทรัพย์สมบัติของผู้อื่นคิดแต่ทำเสียประโยชน์ของผู้อื่นไม่ยอมนับถือผู้ใหญ่เป็นโทษทางจิตใจจงอย่าทำ
- บุคคลใดไม่ซื่อตรงต่อมิตรไม่รู้จักบุญคุณหักหลังผู้อื่นต้องไปตกนรกกาลา

จะเห็นได้ว่าชาวฮินดูถือความสุจริตเป็นทางแห่งกุศลที่จะช่วยให้ชีวิตมนุษย์ทั้งหลายได้พบเจอแต่ความสุขและความสันติรวมถึงศาสนาซิกข์มักเน้นย้ำอยู่เสมอว่า คุณค่าของการมีชีวิตทางโลกผ่านการแสดงออกด้วยการให้คุณค่ากับการทำงานหนักและความซื่อสัตย์ในการทำงาน โดยมีคำสอนว่า “ข้าน้อย คือ ข้าราชการขององค์พระผู้เป็นเจ้า ความสำเร็จของข้าน้อย คือ ชัยชนะของพระองค์”

ศาสนาซิกข์ “สุจริต”

กล่าวว่าความซื่อสัตย์ให้คุณมากมายแก่ตนเองและผู้อื่นความซื่อสัตย์จะนำมาสู่การได้รับความไว้วางใจจากผู้ใหญ่เพราะผู้ที่ซื่อสัตย์แม้ในเรื่องเล็กน้อยก็จะซื่อสัตย์ในเรื่องใหญ่ ๆ ด้วยคริสต์ศาสนาได้ให้ความสำคัญกับความสุจริต สอนไว้ว่า เงินทองที่หามาได้ด้วยแรงงานบริสุทธิ์เท่านั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องในศาสนา แต่ความอยากได้เงินทองที่เกินพอดี คือสิ่งที่ต้องห้ามในศาสนา

ดังนั้น ชาวซิกข์ที่เคร่งในหลักธรรมคำสอนจึงมีความขยันหมั่นเพียรซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่และอาชีพของตน ขณะเดียวกันก็อ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักให้อภัย มีความเมตตากรุณา และไม่ยากใจได้ยากมีหรือกระหายในผลกำไรลาภ ยศ สรรเสริญต่างๆ

หากสังเกตให้ดี ชาวซิกข์ส่วนใหญ่จะแต่งกายเรียบง่าย ไม่มีเครื่องประดับประดา หรือสิ่งฟุ้งเฟ้อใด ๆ เพราะเขาเชื่อว่าแก้วแหวนเงินทองนั้นเป็นแค่ขยะ ข้างในของคนเราต่างหากที่สำคัญและมีคุณค่า

๒.๔ การสร้างความเข้าใจ “จิตอาสา” ผ่านหลักธรรมของศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาซิกข์

พระพุทธศาสนา “จิตอาสา”

จิตอาสา คือ กุศโลบายสร้างความสามัคคีโดยจิตอาสาเริ่มจากจิตใจที่มีพรหมวิหารธรรม ๔ ประการ คือ

๑. เมตตาความรักความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข
๒. กรุณาความสงสารความปรารถนาช่วยให้คนอื่นพ้นทุกข์
๓. มุทิตาความพลอยยินดีที่เห็นคนอื่นได้ดีมีความสุขความเจริญ
๔. อุเบกขาความเป็นกลางในอารมณ์คือไม่ยินดียินร้ายไม่ลำเอียง

ความเมตตาและความกรุณาเป็นคุณธรรมพื้นฐานของจิตอาสาเพราะคอยกระตุ้นเตือนให้คิดช่วยเหลือและให้บริการแก่คนอื่นต่อมาเมื่อเห็นคนอื่นได้มีสุขเพราะการช่วยเหลือนั้นก็เกิดมุกตลกคือพลอยยินดีกับเขาและในการช่วยเหลือคนอื่นนั้นให้ทำด้วยใจอุเบกขาคือมีความยุติธรรมเพราะไม่ลำเอียง

เมื่อมีจิตอาสาด้วยพรหมวิหารธรรมดังกล่าวแล้วนั้นคนเราจะทำกิจกรรมที่แสดงออกถึงความมีจิตอาสาด้วยวิธีการที่เรียกว่าสังคหวัตถุหรือวิธีสงเคราะห์คนอื่น ๔ ประการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันดังนี้

๑. ทาน คือ การให้หรือการแบ่งปันสิ่งของความรู้และประสบการณ์อื่นใด
๒. ปิยวาจา คือ การพูดจาสุภาพอ่อนหวานเพื่อให้กำลังใจคำแนะนำคำตักเตือนเป็นต้น
๓. อัตถจริยา คือ การบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่นด้วยกำลังกายและกำลังปัญญาเป็นสำคัญ
๔. สมานัตตตา คือ การวางตนเสมอต้นเสมอปลายดังคำกล่าวที่ว่า มีสุขร่วมเสรมีทุกข์ร่วมต้าน

วิธีการแสดงออกซึ่งจิตอาสาทั้ง ๔ ประการนี้เปรียบเสมือนลิ่มสลักหรือกาวใจที่เชื่อมประสานสมาชิกในสังคมให้ผูกรักสมัครสมานสามัคคีกัน

ศาสนาอิสลาม “จิตอาสา”

มี“ชะกาต” คือทานประจำปีหมายถึงทรัพย์สินส่วนเกินจำนวนหนึ่งซึ่งอิสลามิกชนต้องจ่ายให้แก่ผู้ที่มีสิทธิได้รับเมื่อครบรอบปีอีกหนึ่งนัยหนึ่งยังหมายถึงการชักพอกการทำให้สะอาดบริสุทธิ์และการเจริญเติบโต กล่าวคือชักพอกทรัพย์สินและจิตใจของผู้จ่ายให้มีความสะอาดบริสุทธิ์หมดจากความโลภตระหนี่ถี่เหนียว ซึ่งถือเป็นสิ่งสกปรกทางใจ การจ่ายชะกาตนี้นับเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่สุดที่อิสลามิกชนทุกคนต้องปฏิบัติควบคู่กับการละหมาดในคัมภีร์อัลกุรอานได้บัญญัติไว้ว่า “หัวใจของการบริจาคทานคือการเสียสละเพื่อคนขัดสนและยากจน คล้ายกับการเสียสละเผยแผ่คำสอนอันศักดิ์สิทธิ์ของกุรอาน” ๕

นั่นเป็นที่มาที่ทำให้อิสลามิกชนถือว่าการทำละหมาดเป็นหลักปฏิบัติเพื่อพระเจ้าส่วนชะกาตเป็นหลักปฏิบัติเพื่อมนุษย์และถ้าอิสลามิกชน คนใดมีทรัพย์สินเงินทองที่เหลือในรอบปีแล้วไม่ทำการบริจาคจะถือว่าผู้นั้นทำผิดบัญญัติของอิสลามและในบางประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติยังถือเป็นการผิดกฎหมายอีกด้วย

ศาสนาคริสต์ “จิตอาสา”

สอนให้เป็นผู้ที่มีจิตใจกว้างขวางช่วยเหลือผู้ที่มีความลำบากยากจนเดือดร้อนรวมถึงให้แบ่งสมบัติส่วนหนึ่งไว้ทำทานตามสัดส่วนที่มีมีมากให้มากมีน้อยให้น้อยซึ่งไม่เพียงแต่หมายถึงเงินเท่านั้นหากแต่ยังรวมถึงอาหารเสื้อผ้าสิ่งของเหลือใช้พื้นนื่องทั้งหลายจะมีประโยชน์ใดหากผู้หนึ่งอ้างว่ามีความเชื่อแต่ไม่มีการกระทำ ความเชื่อเช่นนี้จะช่วยให้เขารอดพ้นได้หรือถ้าพื้นนื่องขายหญิงคนใดขัดสนเครื่องนุ่งห่มและไม่มีอาหารประจำวันแล้วท่านคนหนึ่งพูดกับเขาว่า“จงไปเป็นสุขเถิดขอให้อบอุ่นและอิ่มเถิด”แต่มิได้ให้สิ่งจำเป็นสำหรับร่างกายแก่เขาจะมีประโยชน์ใดเล่าความเชื่อก็เช่นเดียวกันหากไม่มีการกระทำก็เป็นความเชื่อที่ตายแล้ว (ยก ๒:๑๔-๑๗)

ถ้าผู้ใดมีทรัพย์สินสมบัติของโลกนี้และเห็นพื้นนื่องของตนขาดแคลนแต่ยังมีใจแคบต่อเขาความรักของพระเจ้าจะดำรงอยู่ในผู้นั้นได้อย่างไรลูกที่รักทั้งหลายเราอย่ารักกันแต่ปากเพียงด้วยคำพูดเท่านั้น (๑ย ๓:๑๗-๑๘)

จงยื่นมือช่วยคนยากจน

เพื่อท่านจะได้รับพระพรอย่างเต็มเปี่ยม

จงมีใจกว้างต่อมนุษย์ทุกคน

อย่ามีใจแคบแม้ต่อผู้ตาย

อย่าเปื้อนหน้าหน้าคนร้องไห้

จงร่วมทุกข์กับผู้ที่โศกเศร้า (บสร ๗:๓๒-๓๔)

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู “จิตอาสา”

มี “ทาน” หรือการให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนเป็นหนึ่งใน ‘นิยามะ’ หรือข้อควรปฏิบัติของศาสนาฮินดู ๑๐ ประการ โดยให้ถือว่าเงิน ๑ ใน ๑๐ ส่วนของรายได้ทั้งหมดเป็นเงินของพระเป็นเจ้าชาวฮินดูควรบริจาคเงินส่วนนี้ให้แก่วัดอาศรมหรือองค์กรต่างๆ เพื่อพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้นชาวฮินดูจึงมีคติประจำใจว่า ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ยังมีความเชื่อว่าการดาที่หนึ่งนั้นคือมารดาผู้ให้กำเนิดมารดาที่นับถือยิ่งขึ้นไปอีกคือมาตุภูมิซึ่งเป็นที่ยอมรับของมนุษย์ทั้งชาติฉะนั้นไม่ว่าอยู่ประเทศใดชาวฮินดูมีหน้าที่ต้องรักชนในชาติทำทุกอย่างเพื่อความสงบสุขและสันติของคนทั้งชาติเป็นหน้าที่ของมนุษย์ผู้มีมนุษยธรรมหากเราคิดเห็นแก่ตัวเองเท่านั้นไม่เห็นแก่ส่วนรวม หรือประเทศชาติเราก็คงจะเป็นมนุษย์ไม่ได้ นอกจากนั้นหากบุคคลใดที่ทำลายทรัพย์สินสมบัติของประเทศชาติบุคคลที่โลกจนกระทั่งขายได้แม้กระทั่งชาติถือว่าบุคคลนั้นเป็นคนที่ไม่รู้ศาสนาไม่มนุษยธรรมนี้เองที่ทำให้เชื่อว่าหน้าที่สำคัญของชาวฮินดูนั้นก็คือการเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างแม้กระทั่งชีวิตและประเทศชาติดังคำสอนที่ว่า “บุคคลใดที่เสียสละชีวิตเพื่อประเทศชาติเพื่อธรรม บุคคลนั้นจะไปสู่คติสูงสุดโดยผ่านสุริยจักรวาลไป”

ศาสนาซิกข์ “จิตอาสา”

มี “การแบ่งปันรายได้ ๑๐ เปอร์เซ็นต์หลังจุนเจือครอบครัวแล้วในการบริจาคและใช้สอยเพื่อประโยชน์ของสังคม” เป็นหนึ่งในศาสนบัญญัติที่ชาวซิกข์ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเรียกการแบ่งปันนี้ว่าดัสวันต์หรือร้อยชักสิบและไม่ใช่เพียงเงินเท่านั้นในคำสอนยังกล่าวถึง “การสละเวลา ๑๐ เปอร์เซ็นต์ที่มีอยู่เพื่อบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม” อีกด้วย

- ✓ ส่งเสริมสังคมโดยไม่เลือกชั้นวรรณะทั้งในด้านความรู้ในศีลธรรมการศึกษาและเพื่อสุขภาพร่างกายอย่างมีระเบียบที่ดี
- ✓ มีความซื่อสัตย์สุจริตไม่คดโกงเงินที่เป็นส่วนได้ของผู้อื่นซึ่งถือเป็นบาปมหันต์ในศาสนาและรักษาคุณภาพชีวิตของตนให้เป็นที่ไว้วางใจต่อสังคม
- ✓ รักษาคุณภาพชีวิตให้ดูงามด้วยการพูดที่ตรงไปตรงมาพูดหวานทั้งในครอบครัวของตนและต่อสังคมทั่วไป
- ✓ ตั้งมั่นในศาสนาอย่างจริงจังด้วยใจรักและศรัทธาที่แท้จริงจะทำให้บรรลุและสำเร็จผลในทุกด้านที่ปรารถนา

ในพระมหาคัมภีร์ได้กล่าวเกี่ยวกับการมีจิตอาสาไว้ว่าผู้ที่จะมีเกียรติมีศักดิ์ศรีนั้นหาใช่ผู้ที่มีทรัพย์สินสมบัติหรือเงินทองแต่คือผู้ที่ปวารณาตนที่จะรับใช้ผู้อื่นต่างหาก จึงไม่น่าแปลกที่เราจะเห็นวัดซิกข์ต่าง ๆ คลาคล่ำไปด้วยชาวซิกข์ที่แวะเวียนกันมาเป็น “จิตอาสา” ตลอดเวลาโดยเฉพาะวันสำคัญหรือเทศกาลต่าง ๆ ที่ทางวัดซิกข์มีการจัดงานขึ้นอาทิวันสละชีพเพื่อพิทักษ์ธรรมซึ่งชาวซิกข์จะร่วมกันแจกจ่ายเครื่องดื่มให้แก่บุคคลทั่วไปที่เข้ามาที่วัดหรือบริเวณใกล้เคียงหรือ ‘โรงครัวพระศาสดา’ ที่รวบรวมชาวซิกข์จิตอาสามาร่วมกันทำอาหารแจกจ่ายให้คนทั่วไปได้รับประทานอาหารร่วมกันก่อนจะเข้าฟังธรรมในทุกๆ เช้า

นอกจากนี้ชาวซิกข์ยังช่วยกันนำอาหารหรือแม้แต่เงินทองมาบริจาคเพื่อจัดซื้ออาหารต่าง ๆ ให้มีอยู่ในโรงครัวนี้เสมอมิได้ขาดโดยปราศจากนามผู้บริจาคทั้งนี้เพราะชาวซิกข์เชื่อว่าเราไม่ควรยึดติดกับความดีที่ตนเองทำแม้กระทั่งการบริจาคที่ตัวเองได้ทำไป จะเห็นได้ว่าทานหรือการให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจนอกจากเป็นกุศโลบายในการคลายความเห็นแก่ตัวความโลภในทางศาสนาแล้วยังเป็นรากฐานสู่การเป็นจิตอาสาที่ดีในทางโลกอีกด้วย

เนื้อหาวิชาในขั้นตอนที่ ๒ “การส่งเสริมให้เข้าถึง”

ประกอบด้วยฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมหรือผู้เรียนได้มีการฝึกปฏิบัติจากประสบการณ์จริงโดยการฝึกคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับเรื่องของหลักการพื้นฐานของคุณธรรม เกี่ยวเนื่องกับผลประโยชน์ทับซ้อน ระดับของความคิดและคุณธรรมที่พึงประสงค์ ๔ ประการ โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานการเรียนรู้ (Activity-Based Learning) เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนามาจากแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนที่เผยแพร่ในปลายศตวรรษที่ ๒๐ ที่เรียกว่า การเรียนรู้ที่เน้นบทบาท และการมีส่วนร่วมของผู้เรียน หรือ “การเรียนรู้เชิงรุก” (Active Learning) ซึ่งหมายถึงรูปแบบการเรียนการสอน ที่มุ่งเน้นส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และบทบาทในการเรียนรู้ของผู้เรียน

โดย “ใช้กิจกรรมเป็นฐาน” หมายถึง ให้กิจกรรมเป็นที่ตั้งเพื่อที่จะฝึกหรือพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งการใช้กิจกรรมเป็นฐาน มีหลากหลายกิจกรรม ดังนั้น การนำมาใช้จึงขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมนั้น ๆ ว่ามุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หรือพัฒนาในเรื่องใด

สำหรับการฝึกปฏิบัติในขั้นตอนที่ ๒ นี้ จะมีเนื้อหาสาระวิชาที่เกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติจริงในฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติในฐานผู้เรียนและผู้สอนในฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ จนครบทุกฐาน(ประมาณ ๑๐ฐานการเรียนรู้) ตลอดจนในภาคค่ำจะมีการ ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำโครงการส่งเสริมคุณธรรมให้กับผู้อื่น(Project Approach) ตามหลักการพื้นฐานของคุณธรรม และหลักคุณธรรมที่พึงประสงค์ ๔ ประการรวมทั้งมีการฝึกวิเคราะห์ตัวอย่างเพื่อแยกแยะระดับของความคิด (พึงกระทำหรือพึงละเว้น) เพื่อเตรียมจัดทำโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับผู้อื่น รายละเอียดมีดังนี้

๑.ฐานเรียนรู้เกี่ยวกับหลักการพื้นฐานของคุณธรรม โดยสร้างสถานการณ์ตามหลักการคุณธรรมที่เป็นระดับของความคิด(ดีชั่วปกติ) ซึ่งสรุปได้ว่า “การทำความดียอมทำเมื่อมีโอกาสที่เหมาะสม แต่การละเว้นการทำความชั่วต้องทำตลอดเวลา”

๑.๑ ฐานเรียนรู้ระดับของความคิด (ดี ชั่ว ปกติ)

ตัวอย่าง ประเด็นที่ ๑ ความดีคือการกระทำเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นหรือส่วนรวม
ประเด็นที่ ๒ การกระทำแต่ละครั้งแบ่งได้เป็น ๓ ระดับ คือ ดี ปกติและชั่ว
ประเด็นที่ ๓ ความดีเรื่องของเจตนา

๑.๒ ฐานเรียนรู้เรื่องคุณธรรมเชิงสัมพันธ์และผลประโยชน์ทับซ้อน

ตัวอย่าง ประเด็นที่ ๑ การทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมไม่ถูกต้องเสมอไป ต้องพิจารณาระดับของส่วนรวมที่ใหญ่กว่าไม่เสียหาย
ประเด็นที่ ๒ คุณธรรมเชิงสัมพันธ์
ประเด็นที่ ๓ ผลประโยชน์ทับซ้อน

๒. ฐานเรียนรู้เกี่ยวกับหลักคุณธรรมที่พึงประสงค์ ๔ ประการ ได้แก่ พอเพียง วินัย สุจริต และจิตอาสา โดยสร้างสถานการณ์ตามหลักคุณธรรมที่พึงประสงค์ ๔ ประการ

๒.๑ ฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณธรรมพอเพียง และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ให้รู้จักความพอประมาณ มีเหตุผล และภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อชีวิตสมดุลพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง มีความยั่งยืนในการดำเนินชีวิต พร้อมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม

ตัวอย่าง เอ ตักบุฟเฟต์พอประมาณเพราะเกรงถูกตำหนิ

โอ ตักบุฟเฟต์พอประมาณเพาะอยากให้คนอื่นได้กิน

บี ตักบุฟเฟต์เหลือทิ้งมากมายทำให้หลายคนอดกิน

ตัวอย่าง เอ ใช้น้ำยาเคมีในห้องแล็บพอประมาณ เพราะกลัวถูกตำหนิ

บี ใช้น้ำยาเคมีในห้องแล็บพอประมาณเพาะอยากให้เพื่อนมีใช้

โอ ใช้น้ำยาเคมีในห้องแล็บเหลือทิ้งมากเพื่อนบางคนจึงไม่มีใช้

๒.๒ ฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณธรรมวินัย

กำหนดขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือที่จะควบคุมความประพฤติทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปได้อย่างราบรื่นเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ครอบคลุมถึง “ความรับผิดชอบ RESPONSIBILITY และ ACCOUNTABILITY” ยอมรับผลการกระทำทั้งผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้น มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ต่อสังคมส่วนรวม และต่อหน้าที่พลเมืองที่ดีของชาติ

ตัวอย่าง เอ ไร้วินัยขับรถฝ่าไฟแดงเพราะใจร้อนอาจเกิดอุบัติเหตุ

บี มีวินัยจอดรอไฟแดงเพราะกลัวใบสั่ง

โอ มีวินัยจอดรอไฟแดงเพาะอยากให้ทุกคนปลอดภัย

ตัวอย่าง เอ มีวินัยส่งการบ้านตามเวลาเพราะกลัวถูกลงโทษ

โอ ส่งการบ้านช้าเพราะชี้แจงครูจึงบ่นทำให้เพื่อนเสียเวลา

บี มีวินัยส่งการบ้านตามเวลาเพราะไม่อยากให้ครูบ่นและเพื่อนเสียเวลา

ตัวอย่าง บี รับผิดชอบทำเวรเพราะกลัวถูกตำหนิ

โอ ชี้แจงและไม่รับผิดชอบทำเวรห้องเรียนจึงสกปรก

เอ รับผิดชอบทำเวรเพาะอยากให้ห้องเรียนสะอาด

ตัวอย่าง โอ รับผิดชอบคืนหนังสือตามกำหนดเพราะกลัวโดนปรับ

เอ รับผิดชอบคืนหนังสือตามกำหนดเพาะอยากให้เพื่อนได้อ่าน

บี ไม่รับผิดชอบคืนหนังสือช้าเพื่อนบางคนทำรายงานไม่ทัน

๒.๓ ให้อยึดมั่นในหลักความจริงและความถูกต้องในการดำเนินชีวิต

ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่นทั้งทางกายวาจา ใจมีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด

ตัวอย่าง โอ ไม่สุจริตโกงการสอบเพราะชี้แจงฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณธรรมสุจริต อ่านหนังสือ

เอ สุจริตไม่โกงการสอบเพราะกลัวถูกลงโทษ

บี สุจริตไม่โกงการสอบเพาะอยากให้ทุกคนสุจริต

ตัวอย่าง เอ สุจริตส่งเงินที่เก็บได้ให้ครูเพราะอยากให้เพื่อนชม
 บี สุจริตส่งเงินที่เก็บได้ให้ครูเพราะหวังว่าเจ้าของจะเดือดร้อน
 โอ นำเงินที่เก็บได้ไปใช้เอง

๒.๔ ฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณธรรมจิตอาสา

ที่ช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและการมีส่วนร่วมของพลเมือง ในการทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมและมีความรู้สึกร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคมที่ตนอาศัย ให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข และเป็นพลังผลักดันให้ประเทศชาติพัฒนาต่อไป

ตัวอย่าง บี ร่วมจิตอาสา เพราะอยากได้หน้า แต่ขี้เกียจทำให้ทุกคนเสียเวลา

โอ ร่วมจิตอาสาทำงานเรียบร้อยเพราะอยากได้คะแนน

เอ ร่วมจิตอาสาตั้งใจทำงานเพราะอยากให้บ้านเมืองสะอาด

ตัวอย่าง โอ สาวสวยทำงานจิตอาสาในส่วนของตนเสร็จจึงรีบกลับบ้าน

เอ อยากเอาใจโอจึงอาสาไปส่งแต่งงานของตนไม่เสร็จห้องเรียนสกปรก

บี ทำงานของตนเสร็จและอาสาทำงานที่เหลือเพราะอยากให้ห้องเรียนสะอาด

๓.การจัดทำโครงการส่งเสริมคุณธรรม (Project approach) ให้กับผู้อื่น

เป็นการบรรยายให้ความรู้เพื่อให้เห็นถึงการทำโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับผู้อื่น โดยจะมีตัวอย่าง โครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้มีความเข้าใจซึ่งจะนำไปใช้ในการเตรียมโครงการส่งเสริมคุณธรรม Project ที่จะนำไปใช้ในขั้นตอนที่ ๓ “การเสริมสร้างให้เกิดการพัฒนา”

- ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำโครงการส่งเสริมคุณธรรมให้กับผู้อื่น (Project Approach) ตามหลักการพื้นฐานของคุณธรรม
- ฝึกวิเคราะห์ตัวอย่างเพื่อแยกแยะระดับของความดี (พึงกระทำหรือพึงละเว้น)
- เตรียมจัดโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับผู้อื่น

การจัดทำโครงการส่งเสริมคุณธรรมให้กับผู้อื่น

เป็นการทำดีในเชิงรุก โดยวิทยากรแกนนำที่ผ่านการอบรมตามหลักสูตรส่งเสริมคุณธรรมนำไทยพัฒนา มาแล้วจะเป็นผู้จัดทำโครงการส่งเสริมคุณธรรมให้กับผู้อื่น ซึ่งอาจหมายถึงรุ่นน้องในสถาบันเดียวกันหรือนอกสถาบัน โดยใช้กระบวนการของหลักการพื้นฐานของคุณธรรม (ดี ชั่ว ปกติ) ในการสอน มีการออกแบบฝึกการแยกแยะการทำดี การทำชั่ว หรือ ปกติ ที่เป็นเรื่องในชีวิตจริง เป็นประเด็นปัญหาจริงๆ ในชีวิต ซึ่งทุกคนมีส่วนร่วม เกี่ยวข้อง สัมพันธ์ อยู่ด้วยกัน ดังนั้น ด้วยกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ จึงพบทางออกของปัญหาด้วยปัญญา โครงการคุณธรรม จึงเป็นกระบวนการที่นำพาให้เด็กไทยสามารถทำโครงการจริงในชีวิตด้วยวิธีคิดอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ รวมทั้งได้เรียนรู้เกี่ยวกับคุณธรรมที่พึงประสงค์ ๔ ประการ พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสาให้เด็กสามารถคิดวิเคราะห์ ด้วยคำถามที่หลากหลายในระดับความดีที่ทำ

การดำเนินการโครงการคุณธรรม อาจแบ่งออกเป็น ๒ ระยะ ดังนี้

- ระยะที่ ๑ บุกเบิก - ทดลอง
- ระยะที่ ๒ ต่อย้า - ขยายผล

- **ระยะที่ ๑ บุกเบิก - ทดลอง**

ซึ่งจะมีทั้งในส่วนที่แบ่งงานและดำเนินงานกันในระหว่างสมาชิกในกลุ่มผู้รับผิดชอบโครงการ และงานในส่วนที่สร้างการมีส่วนร่วมให้กับเพื่อนนักเรียนอื่นหรือบุคคลต่างๆ ที่เข้ามาช่วยทำงานในด้านต่าง ๆ ตลอดจนการจัดกิจกรรมรณรงค์ขยายการมีส่วนร่วมออกไปสู่โรงเรียนอื่นๆ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นแบบฝึกหัดสำคัญของการเรียนรู้และพัฒนาคุณธรรม ของผู้รับผิดชอบโครงการและผู้มาช่วยงานทั้งสิ้น

- **ระยะที่ ๒ ตอกย้ำ - ขยายผล**

เป็นช่วงระยะเวลาที่วิทยากรแกนนำสามารถนำไปถ่ายทอดให้ขยายผลไปสู่โรงเรียนอื่น ๆ กับทั้งให้ผ่านการอบรมนำความรู้ไปขยายผลให้รุ่นน้องในสถาบันได้เรียนรู้เรื่องของระดับความดีด้วยเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาคุณธรรมของตนเองและทุกคนที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก ทำแล้วคุณธรรมความดีต้องเพิ่มขึ้น และควรมีความสุขจากการทำความดีนั้น

การนำเสนอโครงการเป็นทักษะที่สำคัญของผู้รับผิดชอบโครงการทุกคนที่จะต้องทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร ทำการสื่อสารและถ่ายทอดความดีงามจากโครงการของตนเองออกสู่การรับรู้ของบุคคลอื่นและสาธารณะ สมาชิกทุกคนในกลุ่มควรทำความเข้าใจในรายละเอียดและภาพรวมของโครงการทั้งหมด แล้วชักชวนการนำเสนอในประเด็นสำคัญๆ ไว้เพื่อเตรียมตัวสำหรับการนำเสนอในที่ประชุมหรือในฐานการเรียนรู้ ให้คณะผู้จัดอบรม สามารถเข้าใจได้ในระยะเวลาอันจำกัด

เนื้อหาวิชาในขั้นตอนที่ ๓ “การเสริมสร้างให้เกิดการพัฒนา”

การเรียนรู้โดยการสอน (Learning by Teaching) ประกอบด้วย

- ข้อกำหนดในการทดลองจัดทำโครงการคุณธรรมให้กับผู้อื่น ประกอบด้วย
 - (๑) ชื่อโครงการ
 - (๒) กลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการ
 - (๓) ที่ปรึกษาโครงการ
 - (๔) วัตถุประสงค์ (ไม่ควรเกิน ๕ ข้อ)
 - (๕) สถานที่และกำหนดระยะเวลาดำเนินการ พื้นที่ที่เลือกดำเนินการจะเป็นภายในหรือภายนอกสถานศึกษาก็ได้
 - (๖) สาระสำคัญของโครงการ (คำอธิบายสาระสำคัญของโครงการโดยย่อ ๕ - ๑๐ บรรทัด)
 - (๗) การศึกษาวิเคราะห์ ปัญหาและสาเหตุ เป้าหมาย (วางเป้าหมายของการแก้ปัญหาทั้งเชิงปริมาณ และคุณภาพ) หลักธรรมที่นำมาใช้
 - (๘) วิธีการดำเนินงาน (แสดงวิธีการดำเนินงานเป็นข้อๆ หรือเป็นแผนผังที่มีคำอธิบายที่ชัดเจน)
 - (๙) งบประมาณและแหล่งที่มาของงบประมาณ
 - (๑๐) ผลที่คาดว่าจะได้รับ (ผลโดยตรงและผลกระทบที่ต่อเนื่องออกไป)
- ทดลองดำเนินการตามโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับผู้อื่นเป็นกิจกรรม ของการเรียนรู้โดยการสอน (Learning by Teaching) เป็นการออกไปปฏิบัติจริงตามบทบาทหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ในโครงการส่งเสริมคุณธรรมให้กับผู้อื่น ในกลุ่มเป้าหมายที่ ๑
- ทดลองตามโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับผู้อื่นในกลุ่มเป้าหมายที่ ๒

- ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

ผลสำเร็จของโครงการที่บรรลุผลได้ตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการที่ตั้งไว้ รวมทั้งการทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนากลุ่มผู้เรียนได้จริง ทั้งทางด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาโดยการพิจารณาโครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้ว ต้องพิจารณาองค์ประกอบ ดังนี้

๑. **ความสำเร็จของงานส่วนหนึ่ง** และการเรียนรู้-พัฒนาคุณธรรมความดีของคนอีกส่วนหนึ่ง โดยพิจารณาผลสำเร็จของงานว่าได้ตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ไม่ใช่ดูว่าได้ตามเป้าหรือเกินเป้าหรือไม่ เพราะผู้ทำอาจใช้เทคนิคการตั้งเป้าหมายไว้ต่ำเพื่อให้ได้ผลงานเกินเป้าต้องดูประกอบกับความยากง่ายของงาน-สถานการณ์ของปัญหาด้วย
๒. **การสร้างควมมีส่วนร่วมแก่บุคคลหลายฝ่าย** โดยเฉพาะชุมชน (บ-ว-ร: บ้าน-วัด-โรงเรียน) ได้มากที่สุด โดยพิจารณาจากการวางขอบเขตการทำงาน การระบุดูกลุ่มเป้าหมาย การสร้างเครือข่ายแกนนำหรือกลุ่มสมาชิกหรือการตั้งเป็นชมรม/ชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้มิได้พิจารณาแต่เพียงจำนวนตัวเลขของคนเท่านั้น ต้องดูบริบทแวดล้อมของโรงเรียนประกอบด้วย
๓. **การพึ่งตนเองได้ ด้วยความขยันหมั่นเพียรทำงานจริง** การแสดงออกถึงความมุ่งมั่นทุ่มเทเพียรพยายามของกลุ่มเยาวชนเองจนเป็นที่ประจักษ์ โดยมีช่วงเวลาทำงานจริงไม่น้อยกว่า ๒ เดือน ต่อ ๑ ภาคการศึกษา (ไม่รวมเวลาที่ทำงานด้านเอกสาร), ลักษณะของกิจกรรมและวิธีการปฏิบัติงานพิสูจน์ให้เห็นถึงการเกาะติดมุ่งมั่นทุ่มเททำจริง, การทำงานลงสู่กลุ่มเป้าหมายและประชากรอย่างต่อเนื่องจนสามารถนำลงสู่วิถีชีวิตปกติของคนในโรงเรียนหรือชุมชนได้ จนเกิดการยอมรับและปรับเปลี่ยนเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้จริง
๔. **การสืบต่อไปได้อย่างยั่งยืน** ได้แก่ การมีแผนงานในอนาคตที่ชัดเจนและเป็นไปได้สูง, มีการสืบต่อของกลุ่มแกนนำไปยังรุ่นน้องรุ่นต่อไปได้, และมีวิธีการระดมทุนหรือการแสวงหาแหล่งที่มาของงบประมาณเพิ่มเติมได้เอง เป็นต้น
๕. **นำเสนอได้อย่างสร้างสรรค์** ทั้งเทคนิควิธีการและกิจกรรมารยาทที่ดี ทั้งนี้ กลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการ สามารถใช้ทักษะวิธีการทางศิลปะ ดนตรี กีฬา การแสดง สื่อเทคโนโลยี ฯลฯ มาบูรณาการและประยุกต์ใช้ร่วมได้ เพื่อสร้างความน่าสนใจในการสื่อสาร-ประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น รวมทั้งการแสดงออกที่ดี มีกิจกรรมารยาทและบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับกาลเทศะ ที่ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ

ตารางการฝึกอบรม

หลักสูตรส่งเสริมคุณธรรมนำไทยพัฒนา

วันที่ ๑ ของการอบรม

เวลา	หัวข้อวิชา/กิจกรรม	วิทยากร/ ผู้รับผิดชอบ	เวลาที่ใช้ อบรม
๐๗.๐๐-๐๘.๐๐ น.	- ลงทะเบียนรายงานตัว		
๐๘.๐๐-๐๙.๐๐ น.	- พิธีเปิด - ประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย - เจ้าของโครงการกล่าวรายงาน - ประธานให้โอวาทและกล่าวเปิด		๑ ชั่วโมง
ขั้นตอนที่ ๑ “การสร้างความเข้าใจ”			
๐๙.๐๐-๑๐.๐๐ น.	- หลักการพื้นฐานของคุณธรรม		๒ ชั่วโมง
๑๐.๐๐-๑๑.๐๐ น.	- หลักคุณธรรมที่พึงประสงค์ ๔ ประการ		๐.๓๐ ชั่วโมง
๑๑.๐๐-๑๒.๐๐ น.	- หลักธรรมทางศาสนาที่ส่งเสริมคุณธรรมที่พึงประสงค์ ๔ ประการ		๐.๓๐ ชั่วโมง
๑๒.๐๐-๑๓.๐๐ น.	- รับประทานอาหารกลางวัน		๑ ชั่วโมง
ขั้นตอนที่ ๒ “การส่งเสริมให้เข้าถึง” ฝึกปฏิบัติ (๑๐ ฐานการเรียนรู้)			
๑๓.๐๐-๑๔.๓๐ น.	- เรียนรู้จากฐานหลักการพื้นฐานของคุณธรรม		๒ ชั่วโมง
๑๔.๓๐-๑๖.๐๐ น.	- เรียนรู้จากฐานหลักคุณธรรมที่พึงประสงค์ ๔ ประการ		๑ ชั่วโมง
ภาคค่ำ			
๑๘.๐๐-๑๙.๓๐ น.	- เรียนรู้การจัดทำโครงการส่งเสริมคุณธรรม ให้กับผู้อื่น Project Approach		๑.๓๐ ชั่วโมง
๑๙.๓๐-๒๑.๐๐ น.	- ลงมือฝึกปฏิบัติด้วยตนเองและวิเคราะห์แยกแยะตัวอย่างเตรียมโครงการส่งเสริมคุณธรรม ที่จะนำเสนอในขั้นตอนของ “การเสริมสร้างให้เกิดการพัฒนา”		๑.๓๐ ชั่วโมง

วันที่ ๒ ของการอบรม

เวลา	หัวข้อวิชา/กิจกรรม	วิทยากร/ ผู้รับผิดชอบ	เวลาที่ใช้ อบรม
ขั้นตอนที่ ๓ “การเสริมสร้างให้เกิดการพัฒนา”			
๐๙.๐๐-๑๒.๐๐ น.	- ทดลองดำเนินการตามโครงการส่งเสริมคุณธรรม ให้กับผู้อื่น เป็นกิจกรรมของการเรียนรู้โดยการสอน (Learning by Teaching) กลุ่มเป้าหมายที่ ๑		๓ ชั่วโมง
๑๒.๐๐-๑๓.๐๐ น.	- รับประทานอาหารกลางวัน		๑ ชั่วโมง
๑๓.๐๐-๑๖.๐๐ น.	- ทดลองดำเนินการตามโครงการส่งเสริมคุณธรรม ให้กับผู้อื่น กลุ่มเป้าหมายที่ ๒		๓ ชั่วโมง
๑๖.๐๐-๑๖.๓๐ น.	- ข้อเสนอแนะและสรุปผลการอบรม		๐.๓๐ ชั่วโมง

หมายเหตุ - พักรับประทานอาหารว่างเวลา ๑๐.๓๐-๑๐.๔๕ น. และเวลา ๑๔.๐๐-๑๔.๑๕ น.
- ตารางการอบรมอาจเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม

กระบวนการอบรม

ตามหลักสูตรส่งเสริมคุณธรรมนำไทยพัฒนา

กระบวนการอบรม

ตามหลักสูตรส่งเสริมคุณธรรมนำไทยพัฒนา

๑

ภาคเช้า

- หลักการพื้นฐานของคุณธรรม
- หลักคุณธรรมที่พึงประสงค์ ๔ ประการ
- หลักธรรมทางศาสนาที่ส่งเสริมคุณธรรมที่พึงประสงค์ ๔ ประการ

ขั้นตอนที่ ๑
“การสร้างความเข้าใจ”

๑

ภาคบ่าย

- ฐานเรียนรู้หลักการพื้นฐานของคุณธรรม
- ฐานเรียนรู้หลักคุณธรรมที่พึงประสงค์ ๔ ประการ

ขั้นตอนที่ ๒
“การส่งเสริมให้เข้าถึง”

- ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำโครงการส่งเสริมคุณธรรม
- ลงมือฝึกวิเคราะห์แยกแยะระดับของความคิด
- เตรียมร่างโครงการส่งเสริมคุณธรรมให้กับผู้อื่น

๒

ภาคเช้า-บ่าย

- ทดลองโครงการส่งเสริมคุณธรรมกลุ่มที่ ๑
- ทดลองโครงการส่งเสริมคุณธรรมกลุ่มที่ ๒
- สรุปผลการอบรมและข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ ๓
“การเสริมสร้าง
ให้เกิดการพัฒนา”

ภาคผนวก

ภาคผนวก

การประเมินโครงการ

จากหลักเกณฑ์การพิจารณาให้คะแนนโครงการ ตามประเด็นการพิจารณา ๑๕ ข้อ ดังนี้

ที่	ประเด็นพิจารณาให้คะแนน	คะแนน
๑	ริเริ่มจากเยาวชนเอง (คิดเองทำเองมาก)	๑๐
๒	คิดใหม่ ไอเดียดี มีแง่มุมน่าสนใจ	๕
๓	ใช้หลักธรรม/พระราชดำริได้ถูกต้อง-เหมาะสม	๕
๔	ปัญหา-สาเหตุ-เป้าหมายสอดคล้องกันและสมเหตุผล	๕
๕	วิธีการแก้สอดคล้องกับเป้าหมายและเน้นคุณธรรม	๕
๖	เก็บข้อมูลวิเคราะห์ประมวลผลเป็นสถิติได้ดี	๑๐
๗	เรื่องที่ทำมีประโยชน์ด้านศีลธรรมเป็นสำคัญ (๗)	๑๐
๘	ขยันทำงาน มุ่งมั่นทุ่มเทเพียรพยายามเด่นชัด	๑๐
๙	งบประมาณ พึ่งตนเองได้มาก - ประโยชน์สูงประหยัดสุด	๕
๑๐	สร้างการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายได้มาก (บวร)	๕
๑๑	ผลสำเร็จ แก้ไขปัญหาได้ ตนเองมีคุณธรรมดีขึ้น	๑๐
๑๒	โครงการมีการสานต่อไปได้อีกนาน	๕
๑๓	นำเสนอออกมาจากใจ จริงใจ มิใช่แค่ท่องจำมา	๕
๑๔	กิริยามารยาทในการนำเสนอดูดีน่าประทับใจ	๕
๑๕	ความถูกต้องครบถ้วนของเอกสารและสื่อนำเสนอ	๕
รวมคะแนนทั้งหมด		๑๐๐

บรรณานุกรม

- กรมพล ท่องธรรมชาติ และ พุทธศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (๒๕๕๑).ข้าราชการไทย สำนัก และ
อุดมการณ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิริติ บุญเจือ. (๒๕๕๑). คู่มือจริยศาสตร์ตามหลักวิชาสากล. กรุงเทพฯ : ศูนย์คุณธรรม.
- พินิจ รัตนกุล. (๒๕๑๔). เพลโตและปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์
—————. (๒๕๔๓). ปรัชญาความรัก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดับเบิลนายน์.
- พิน ดอกบัว. (๒๕๔๙). ปวงปรัชญาจีน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม.
- ราชบัณฑิตสถาน. (๒๕๔๒). พจนานุกรม. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์
- ศูนย์คุณธรรม. (๒๕๕๑). เปิดขอบฟ้าคุณธรรมจริยธรรม. กรุงเทพฯ : เซนปรินติ้ง.
—————. (๒๕๕๐). หนังสือคู่มือการจัดกิจกรรมศาสนสัมพันธ์ในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (๒๕๔๒). สังคมวิทยาปัญหาสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- . (๒๕๔๙). สังคมวิทยาองค์กร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (๒๕๔๓). ไครโต. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม.
- . (๒๕๔๓). เฟรโด. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม.
- . (๒๕๔๓). ยูโทโฟร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (๒๕๔๙). นวัตกรรมคุณลักษณะของผู้เรียน. กรุงเทพฯ : ศูนย์คุณธรรม.
- . และคณะ. (๒๕๕๐). รายงานวิจัยโครงสร้างการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย :
ศูนย์คุณธรรม.